

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
Јавна администрација
Штип

Виолета Ничева Тиквешанска

**Развојот на граѓанското општество во Република Македонија:
Финансирањето на граѓанскиот сектор од општинските буџети**

- МАГИСТЕРСКИ ТРУД -

Штип, 2015

GOCE DELCEV UNIVERSITY IN SHTIP
FACULTY OF LAW
Public administration
Stip

Violeta Nicheva Tikveshanska

**Development of the civil society in the Republic of Macedonia:
Financing the civil society sector from the municipal budgets**

- MASTER THESIS -

Shtip, 2015

Комисија за оценка и одбрана

Ментор: д-р Страшко Стојановски,
Доцент, Правен факултет

Член: д-р Јадранка Денкова (претседател)
Доцент, Правен факултет

Член: д-р Андон Мајхошев
Доцент, Правен факултет

*На
Јордан Тиквешански*

Развојот на граѓанското општество во Република Македонија: Финансирањето на граѓанскиот сектор од општинските буџети

Краток извадок

Граѓанскиот сектор игра клучна улога во градењето на демократското општество и унапредување на квалитетот на животот како на национално така и на локално ниво. Моќностите за искористување на локалните фондови се чекор напред кон финансиски стабилни и донаторски независни организации. Новиот Закон за здруженија и фондации со можноста за реализирање на економски активности од страна на организациите, позитивно придонесува за развојот на граѓанскиот сектор и неговата видливост во заедницата. Според стратегиите на Владата за соработка со граѓанскиот сектор, властите ги поддржуваат организациите во напорот кон развивање на силен и независен граѓански сектор со што предвидуваат и финансиска поддршка која се реализира на неколку начини. Секоја година во буџетската ставка „463 – Трансфери до невладини организации“ се планираат средства за поддршка на граѓанскиот сектор, со напомена дека од овие средства се поддржуваат и спортските клубови, верските заедници, синдикатите и политичките партии. На локално ниво со оваа ставка оперираат Локалните самоуправи, односно Советите на општините и градоначалниците. Во различни општини, на различни начини се распределуваат средствата од општинските буџети за поддршка на локалните граѓански организации. Во 10 општини во Република Македонија (Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и Новаци) се истражуваа финансиските и буџетските практики на општините за алокација на средства до граѓанските организации. Иако во некои општини постојат критериуми за распределба на средствата и објавуваат јавен повик за тоа, сепак се утврди дека средствата наменети за граѓанските организации од општинските буџети, генерално се распределуваат на нетранспарентен начин, без методологија за распределба според волјата на локалните власти.

Клучни зборови: здруженија, фондации, граѓански организации, граѓански сектор, граѓанско општество, непрофитност, донатори, финансирање.

Development of the civil society in the Republic of Macedonia: Financing the civil society sector from the municipal budgets

Abstract

The civil sector plays a key role in building a democratic society and enhancing the quality of life both at national and local level. The opportunity of usage of local funds is a step towards financial stability and independent donor organizations. The newly adopted Law on Associations and Foundations with its possibility of realizing economic activities by organizations contributes in a positive manner to the development of civil society and their visibility in the community. According to the Government's strategies for cooperation with the civil society sector, the authorities support the organizations in their effort to develop a strong, independent civil society sector by providing financial support which is implemented in several ways. Annually the budget item "463 – Transfers to NGO" from the state budget is planned to support civil society organizations with statement that these funds are also planned to support sport clubs, religious groups and political parties. On a local level, this budget item is managed by the Local Governments (municipal councils and mayors). Individually municipalities operate the budget item on different ways. This paper explores the financial and budgetary practices of funds allocation from the municipal budgets to NGOs in 10 municipalities in the Republic of Macedonia (Shtip, Karbinci, Cheshinovo-Obleshevo, Kichevo, Makedonski Brod, Debar, Struga, Bitola, Mogila and Novaci). Although there are developed criteria for funds distribution in some municipalities along with announcement of public call, it is determined that the funds intended to support civil society organizations from the municipal budgets are generally allocated in non-transparent manner, without developed methodology for distribution and followed by the will of the local authorities.

Key words: associations, foundations, civil organizations, civil sector, civil society, non-profit, donors, financing.

СОДРЖИНА

Вовед: Предмет и методи на истражувањето	9
Цели на истражувањето	10
Стручна оправданост	11
Научна оправданост	11
Методи	12
Хипотези	13
Генерална хипотеза	13
Посебни хипотези	13
Поединечни хипотези	13
1. ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	14
1.1. Граѓанските организации во Република Македонија	17
1.2. Соработката на Владата со граѓанскиот сектор	26
1.3. Граѓанско образование во Република Македонија	29
2. НОРМАТИВНА РАМКА И ФИНАНСИРАЊЕ НА ЗДРУЖЕНИЈА И ФОНДАЦИИ	31
2.1. Закон за здруженија и фондации	32
2.1.1. Предности и недостатоци на Законот за здруженија и фондации ..	37
2.2. Финансирање на здруженија и фондации	38
3. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	43
3.1. Статистички податоци	44
3.2. Перцепција на организациите за начинот на распределба на финансиските средства од општинските буџети наменети за граѓанските организации	51
3.3. Анализа на статистички податоци	53
3.4. Анализа за финансиските и буџетските практики за распределба на средства за поддршка на здруженија и фондации од општинските буџети во 10 општини во Република Македонија	57
3.5. Хипотези	59
3.5.1. Генерална хипотеза	59
3.5.2. Посебни хипотези	59
3.5.3. Поединечни хипотези	61

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ	62
Заклучок.....	62
Препораки.....	67
ПРИЛОГ 1: ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ КОИ ДОБИЛЕ ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА ОД ОПШТИНСКИТЕ БУЏЕТИ.....	69
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	86

ВОВЕД: ПРЕДМЕТ И МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во Република Македонија граѓанскиот сектор игра голема улога во развојот на демократското општество како на национално така и на локално ниво. Локалните власти, запознати со овој индикатор, се поставуваат во улога на партнери и поддржувачи на граѓанските организации во заедниците, но начинот на кој тоа се реализира зависи од неколку фактори.

Според Правилникот за класификација на расходите на Единиците на локалната самоуправа, бр. 07-2064/1, 9.6.2009 година е воведена ставката 463 – Трансфер до невладини организации во општинските буџети. Со воведувањето на оваа ставка, локалните власти можат да трансферираат средства до здруженија и фондации поддржувајќи различни активности на здруженијата и фондациите со цел да се подобри квалитетот на живеење во заедниците и воедно да се поддржат здруженијата и фондациите во нивниот напор на самоодржливост. Оваа буџетска ставка, исто така, има за цел зајакнување на граѓанскиот сектор на локално ниво и остварување на долгорочни партнерства во заедницата помеѓу граѓанскиот сектор и локалните власти.

Општинската буџетска ставка 463 во Правилникот, понатаму е распределена на неколку посебни делови: 4631 – Трансфери до невладини организации:

463110 – Трансфери до здруженија на граѓани и фондации

463120 – Трансфери до спортски клубови

463130 – Трансфери до Македонскиот олимписки комитет

463140 – Трансфери до организации кои се грижат за постари лица и лица со посебни потреби

463150 – Трансфери до урбани заедници

463160 – Трансфери до хуманитарни организации

463170 – Трансфери до политички партии

463190 – Останати трансфери до невладини организации.

Предмет на истражувањето се 10 општини во Република Македонија: Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и Новаци селектирани според географската позиција, етничката позадина и урбаната и руралната средина.

Истражувањето е наменето да се претстави начинот на кој локалните власти ги распределуваат средствата од буџетската ставка 463 – Трансфер до

НВО во периодот 2012 и 2013 година во сеопфатна анализа за начинот на алокација на граѓанските средства во 10 општини во Република Македонија.

Цели на истражувањето

Сеопфатната анализа е насочена кон делот од општинската буџетска ставка 463110 – Трансфери до здруженија на граѓани и фондации и 463190 – Останати трансфери до невладини организации во 10 општини во Република Македонија: Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и Новаци. Наведените општини секоја година планираат средства за реализација од ставката 463 со различни суми и планови. Планирањето, условите за распределба и користењето на средствата на локално ниво се во Советите на општините, а истите се уредуваат со годишни планови и програми.

Според завршните сметки на општините е видно до која сума е реализирана ставката според планот за распределба. Но, сето ова е претставено со вкупна сума без јасни детали кога, како, кому и зошто токму тие здруженија или фондации добиле финансиска поддршка од општинските буџети. Од завршните сметки на општините се гледа и дека општините имаат пракса овие средства да не ги доделат и да ги пренаменат во други ставки со ребаланс или покриваат трошоци кои не се предвидени, како што се: помош за лекување на индивидуалци, помош на лица погодени од елементарни непогоди и сл., за на крајот на годината да се утврди дека многу мал дел од средствата предвидени за здруженијата се потрошени за оваа намена. Оттука основните цели на истражувањето се:

Утврдување на финансиските и буџетските практики за распределба на средства за поддршка на локални здруженија и фондации од општинските буџети во 10 Единици на локалната самоуправа.

Дефинирање на решенија за подобрување на практиките за распределба на средства за поддршка на локални здруженија и фондации од општинските буџети.

Со истражувањето на општинската буџетска ставка наменета за здруженијата и фондациите ќе се претстави колку локалните власти го поддржуваат

граѓанскиот сектор на локално ниво, како соработуваат со него и како, и на кој начин се распределуваат средствата на граѓаните.

Се утврдува состојбата со финансиските и буџетските практики на ЕЛС (Единиците на локалната самоуправа) за распределба на средства за здруженијата и фондации во однос на начинот на распределба (дали постојат јавни повици со развиени критериуми, дали здруженијата и фондациите имаат обврска да дадат отчет за реализираните средства од општинските буџети; на кои здруженија, со каква мисија се доделуваат средства и за кои активности; дали средствата доделени на здруженијата и фондациите придонесуваат за продлабочување на соработката помеѓу граѓанскиот сектор и локалните власти и како се придонесува за развој на граѓанскиот сектор на локално ниво; колку во проценти изнесува сумата наменета за поддршка на граѓанскиот сектор од вкупниот општински буџет).

Стручна оправданост

Трудот детално покажува како се планира и спроведува распределбата на општинските буџети во 10 општини во Република Македонија во однос на поддршката на граѓанскиот сектор на локално ниво.

Оттука, со овој труд ќе се даде придонес во однос на транспарентноста при распределбата на средствата наменети за поддршка на граѓанскиот сектор, а кои потекнуваат од извори на Единиците на локалната самоуправа во Р. Македонија. Притоа, со детерминирање на факторите на влијание при распределбата на средствата, како и севкупните буџетски капацитети на Единиците на локалната самоуправа се дава поширок придонес во функционирањето на севкупните капацитети на граѓанските организации (здруженија и фондации) на локално ниво.

Научна оправданост

Научната оправданост на истражувањето се поврзува со очекуваните резултати кои ќе дадат придонес во рамките на анализите и поставеноста на функционирањето на граѓанскиот сектор во Република Македонија.

Функционирањето на граѓанските организации, кое е уредено во рамките на нормативната рамка со Законот за здруженија и фондации, како и влијанието на граѓанскиот сектор врз развојот на севкупните демократски капацитети на едно општество, се основен предмет на ова истражување. Оттука една од основните научни цели е да се даде придонес во однос на генерирање на нови теоретски модели кои се продукт од емпириското истражување.

Методи

- Прашалник наменет за собирање на податоци од ЕЛС (сума на планирање, сума на реализација, начин на распределба на средствата, број на доделени средства).
- Интервјуа со претставници од ЕЛС (начин на планирање на средствата и начин на преименување на средствата).
- Интервјуа со претставници од граѓански организации (број на поднесени барања за финансиска поддршка од ЕЛС, дали имаат обврска да известуваат за начинот на трошењето на средствата од ЕЛС, забелешки и коментари во однос на процесот на распределба на средства од ЕЛС, препораки за подобрување на процесот на распределба на средства од ЕЛС за граѓанските организации).
- Увид во документи (записници од телото кое одлучува за распределба на средства, барања за финансиска поддршка од здруженија и фондации, критериуми за распределба на средства).
- Нормативна анализа за Законот за здруженија и фондации.
- Анализа на теоретска литература за функционирање на граѓанските организации на локално ниво. Статистичка обработка на податоци и квантитативна анализа на истите.
- Квалитативна анализа на документи, правилници и закон.

Хипотези

Генерална хипотеза

Единиците на локалната самоуправа преку финансиска поддршка придонесуваат во развојот на граѓанскиот сектор. Општините немаат усвоено методологија за доделување на средства, не постојат јасни правила, критериуми и механизми за доделување, трошење и известување за овие средства.

Посебни хипотези

Единиците на локалната самоуправа придонесуваат во самоодржливоста на локалните здруженија и фондации преку финансиска поддршка.

Единиците на локалната самоуправа на транспарентен начин распределуваат финансиска поддршка на локални здруженија и фондации.

Локалните здруженија и фондации се влијателен партнер на локалните власти во развојот на заедницата.

Подобрувањето на локалните капацитети во однос на поставеноста на методологијата за распределба на средствата наменети за граѓанските организации ќе придонесат за поефикасно дејствување на граѓанските организации на локално ниво.

Поради сè помалиот број на донатори, локалните извори за финансирање се исклучително важни за одржливост на локалните здруженија.

Поединечни хипотези

Урбаните општини со поголем број на жители имаат поголеми капацитети во однос на средствата со кои располагаат, а кои се наменети за граѓанските организации, за разлика од руралните општини со помал број на жители.

Севкупните кадровски и административни потенцијали на општините влијаат врз капацитетите за распределба на средствата наменети за граѓанските организации.

Постои поврзаност со дистрибуцијата на средствата од општините наменети за граѓанскиот сектор со етничкиот карактер на одредени граѓански организации.

1. ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Современа дефиниција за граѓанско општество¹:

Збир на невладини организации и институции кои ги презентираат интересите и волјата на граѓаните; индивидуалци и организации во општеството кои се независни од владата.

Граѓанското општество како идеја е длабоко вкоренето во традицијата на политичката мисла. Со развојот на капитализмот, во модерната филозофија граѓанското општество се појавува како либерална мисла со која се опишува сферата на социјалната дејност одделена од државата. Концептот на граѓанско општество се однесува на јавниот простор помеѓу семејните заедници и државата, неповрзани со пазарот, каде граѓаните можат да се здружуваат со цел остварување на заеднички интереси во рамките на законот кој го гарантира државата. Овој социолошки пример на граѓанското општество афирмира самоорганизирање на општеството, односно граѓаните, независно од државата. Улогата на граѓанското општество во развојот на демократско општество ужива растечки тренд на одобрување, но постојат и многу недоречености во однос на точното значење на неговото постоење. Идејата за граѓанското општество и она што го прави толку привлечно за многу мислителци е презентирano преку зборовите на Ендрју Арато²: „Граѓанското општество не само што го олеснува дефинирањето на некои транзиции од типот на советскиот систем, туку и овозможува одлична перспектива од која може да се види и да се земе во предвид внатрешната критика. Целта на оваа критика е да се дефинираат решенијата и одлуките при изборот во процесот на креирање и развој на нови демократски и либерални институции“.

Она што го дефинира граѓанското општество е фактот дека тоа е центарот каде што граѓаните можат слободно да се организираат во групи и организации на различни нивоа и со цел да се изборат за политиките кои се усвојуваат од формалните државни тела да бидат во согласност со нивните интереси. Сепак, граѓанското општество не може да се перципира како опозиција на државата и стопанството. Овие три сектори во либералната демократија се тесно поврзани

---

¹ <http://dictionary.reference.com/browse/civil+society?r=66>.

² Andrew Arato, 'Revolution, 'Civil Society and Democracy', Praxis International, Vol. 10, Nos.1/2, 1990, pp.25.

меѓу себе. Слободната размена на стоки и услуги и државата, во согласност со владеењето на правото се предуслови за слобода, а со тоа и граѓанско општество. Но, во исто време, корумпирана држава и корумпирано стопанство се најголемата закана за граѓанското општество. Демократијата би требало да вклучува рамнотежа помеѓу трите групи на фактори: соодветна влада, соодветно функционирање на пазарната економија и граѓанско општество кое ќе ги балансира првите два фактора. Граѓанското општество и државата, иако различни, никогаш не се целосно автономни во нивните односи. Но, тие се различни во целите кои ги постигнуваат и според Дејвид Хелд³ државата и граѓанското општество мораат да се условуваат едни со други во процесот на развој на демократското општество. Низ историјата, институционализирањето на граѓанското општество е национално и конструирано во релацијата нација-држава. Зголемувањето на заедничките очекувања, вредности и цели во почетоките на глобализацијата, а особено во политичката култура доведува до исклучување на потребите и барањата на индивидуалните држави, со замена на потребите и барањата на интернационалните заедници. Во овој правец, концептот на граѓанското општество, засновано на граѓанските права, здруженијата, јавниот сектор и нормативните дејствија, ја има главната улога во процесот на развојот на демократско силно општество.

Во последните дваесет години улогата на граѓанските организации во процесот на развој на демократското општество достигна значајно ниво. Термините како „граѓанско општество“ и „граѓански организации“ иако се тема на многу дебати, сепак, се најмногу употребувани за дефинирање и објаснување на граѓанскиот сектор. Други термини кои се употребуваат за дефинирање на граѓанскиот сектор се: непрофитни организации, НВО (невладини организации), третиот сектор, волонтерскиот сектор итн.⁴

Центарот за Граѓанско општество во Универзитетот Џон Хопкинс (The Centre for Civil Society at John Hopkins University) ги дефинира граѓанските организации како:

---

³ David Held, *Models of Democracy*, Cambridge: Polity, 1999, pp. 224.

⁴ Dorota I Pietrzyk, *Civil Society – Conceptual History from Hobbes to Marx*; Marie Curie Working Papers – No 1 (2001), Adran Gwleidyddiaeth Ryngwladol The Department of International Politics, Prifysgol Cymru Aberystwyth University of Wales Aberystwyth, 2001, pp 23.

„Секоја организација, без разлика дали е формална или неформална, која не е дел од владините структури, која не дистрибуира профит до своите управни органи, која е самоуправувана и каде членувањето е прашање на слободен избор е граѓанска организација“.⁵

На оваа дефиниција за граѓанските организации може да се надоврзи изјавата на Жанета Косе од првиот број на Граѓански практики издаден од Македонскиот Центар за меѓународна соработка (МЦМС) во 2003 година: „Примарна улога на цивилниот сектор е да врши постојан притисок врз власта за остварување на интересите на граѓаните и тоа да го прави потранспарентно и поодговорно, а власта да работи јасно, јавно и одговорно“.

Некои автори уште ги именуваат граѓанските организации и како „коректор на власта“, упатувајќи на мисијата на граѓанскиот сектор за подобрување на квалитетот на живеење и унапредување на демократското општество. Граѓанскиот сектор го иницира и поддржува критичкото мислење во насока на унапредување на состојбата на општеството; се залага за граѓанско учество во процесите на донесување на одлуки и креирањето на локални и национални политики. Клучната улога на граѓанското општество во промовирањето на доброто владеење и развојот на демократијата е широко прифатено. Имајќи го во предвид фактот дека во комунистичка Европа недостигаше независното граѓанско општество во период од, речиси, половина век. Во 1990-тите главен фокус на донаторите во нивните програми е „јакнењето на граѓанското општество“, како клучна алатка за успешна транзиција кон пазарна економија и либерална демократија.

Здружувањето на граѓаните за постигнување на одредена цел во општеството која е во насока на унапредување на квалитетот на живеење во заедницата, се манифестира на различни начини како организирање на различни видови обуки за граѓаните на кои се учеше што е тоа демократија, процесите на подготвување и гласање на закони, дури и како да се реализираат фер и демократски избори, а можеби и најважното, кои се и како да се заштитат човековите права. Граѓанските организации со своето професионално застапување на интересите на граѓаните им ги покажаа на државните институции професионалните и демократски стандарди на работа.

---

⁵ Statement of the Sixteenth Annual Johns Hopkins International Fellows in Philanthropy Conference Nairobi, Kenya.

1.1. Граѓанските организации во Република Македонија

Граѓанскиот сектор во Република Македонија од 1991 година со прогласувањето на независноста на државата па до денес претрпе значителни промени во процесот на развој. Транзицијата на државата од социјализам во демократија ги одбележа и новите форми на организирање на граѓаните во невладини организации. Во 1990 година во државата се регистрирани 4.203 граѓански организации, но во 2010 година, пред донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации, се регистрирани 11.326 организации. Во 2010 година, со донесувањето на Законот за здруженија и фондации, се условија сите организации на процес на пререгистрација, со што бројот на регистрирани граѓански организации значително се намали. Имено, само за година и половина од донесувањето на Законот, 4.650 организации во државата го завршиле процесот на пререгистрација. Оваа бројка на пререгистрирани организации, односно здруженија и фондации е видлив показател дека на територијата на целата држава има многу малку активни граѓански организации или организации кои финансиски, кадровски и оперативно се силни да продолжат со својата работа.

Во Република Македонија, граѓанските организации се дефинирани како доброволни, непрофитни и приватни организации чија мисија е промена, поддршка или промоција на разни општествени сегменти. (УСАИД 1993) Граѓанскиот сектор уште е наречен и трет сектор (прв владиниот, втор бизнис секторот). Овој трет сектор има за цел да влијае на општествените политики, односно со свој придонес да оформува општество кое се темели на демократски вредности.

Терминот невладини организации или кратенката НВО се задржува во државата околу 15 години од самостојноста на државата, кога самите организации почнаа да се нарекуваат здруженија или граѓански организации, па сè до донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации (2010) каде се дефинирани како здруженија и фондации.

Граѓанските организации во Македонија дејстуваат во различни области, од кои најзастапени се: заштитата на човековите права и недискриминација, демократија и владеење на правото, заштита на маргинализираните групи, заштита на животната средина, полова рамноправност, образование, култура, деца и млади, уметност и друго.

Во Република Македонија здружувањето на граѓаните за постигнување на одредени цели не е новина, туку напротив, претставува позитивна алатка за унапредување на општеството пред и после осамостојувањето на државата. Активизмот на граѓаните во Република Македонија е воден од актуелните прашања и потреби во општеството. Но, во некои периоди од развојот, целите и мисијата на граѓанскиот сектор, организиран во граѓански организации, се менува во зависност од расположливите средства, односно од приоритетите на донаторите присутни во земјава. Со почетокот на транзицискиот процес на државата, започна и промената и обликувањето на граѓанскиот сектор. Во првата деценија од независноста на Македонија, странските донатори во голем број беа присутни во државата, а со тоа и изворите на финансиски средства беа лесно достапни за граѓанските организации. Процесот на регистрирање на здруженија се реализираше во основните судови низ државата по кратка и не многу комплицирана процедура. Во деведесеттите години се регистрирани над 10.000 организации во државата и зголемениот број на постоечки граѓански организации претставува позитивен чекор во градењето на демократско општество. Особено во млада држава како нашава, тоа означуваше зрел напредок кон демократизацијата. Организациите на различен начин придонесуваа кон градењето на општеството преку разни активности како: дистрибуција на информации до граѓаните, повикување на искористување на правата, а особено активни беа организациите за заштита на човековите права.

Релацијата граѓански сектор – власт во првата деценија од постоењето на нашата држава е во зачеток, но и не многу интензивна. Државата се појавува како уредувач на правната рамка за функционирање на граѓанските организации, но, сепак, нејзината улога во развојот на граѓанскиот сектор се интензивира во втората декада од постоењето на нашата независна држава.

Граѓанските организации во текот на процесот на развој во секторот поминуваа низ различни промени и предизвици предизвикани како од властите во државата, така и од присутните донатори. Имено, граѓанскиот сектор во државата помина низ три закони кои ја дефинираа работата на организациите и низ неброени донатори, домашни и странски, кои оставија свој белег врз секторот.

Лесно достапните фондови од донаторите за граѓанските организации го насочија дејствувањето на секторот кон остварување на целите зацртани во програмите на донаторите, кон мисиите на донаторските основачи и резултатите

кои финансиерите ги очекуваа. Ова, во голема мера го заслабна развојот на секторот со што организациите се насочија кон реализирање активности и постигнување на цели кои беа наметнати од присутните донатори без претходни истражувања во однос на потребите и приоритетните проблеми во општините. Се појавуваа организации со членови кои имаа единствен финансиски мотив и кои, за жал, беа во поголем број од оние организации кои остануваа достоини на мисијата за подобрување на општеството. Влијанието на организациите кои се стремееа само да заработат се почувствува не само низ граѓанскиот сектор во државата, туку и низ целиот институционален систем во општеството, а особено придонесоа за намалување на довербата на граѓаните во здруженијата што и денес претставува еден од поголемите предизвици за секторот. Истражувањето на Македонскиот центар за меѓународна соработка – Скопје, во 2013 година за довербата на граѓаните во граѓанското општество истакнува дека довербата на граѓаните во секторот е во пораст, но, сепак, постои потребата од афирмирање на резултатите на организациите за да се достигне задоволително ниво на доверба кај граѓаните. Иако граѓанскиот сектор сам по себе е видливо присутен во општеството, во истражувањето граѓаните го препознаваат единствено Црвениот крст како граѓанска организација во која имаат доверба, додека останатите организации се непрепознатливи во јавноста или не ги достигнуваат резултатите кои ги презентираат. Генерализирањето на организациите во граѓанскиот сектор претставува и пречка кон развојот и афирмацијата на поединечните организации. Во јавноста, граѓаните ги препознаваат организациите или лицата кои претставуваат одредена граѓанска организација кои се присутни во медиумите. Лесно достапните национални медиуми на организациите од главниот град доведоа до презентирање на свои видувања и мислења за одредени јавни политики кои граѓаните ги перципираа како ставови и мислења на граѓанскиот сектор. Овие организации со своите развиени стратегии за односи со јавноста придонесоа за генерализирањето на граѓанските организации во очите на јавноста, односно граѓаните, со што се креираше и мислењето на јавноста за граѓанскиот сектор. Организациите кои се присутни во јавноста денес, кои постигнале одреден степен на професионалност и за кои можеме да кажеме дека се финансиски стабилни, се наоѓаат во Скопје. Постојат т.н. силни организации во останатите градови во државата, но организациите кои работат во Скопје се повеќе присутни во медиумите, учествуваат во значајни настани организирани од донатори,

институции или други субјекти, додека останатите организации, кои не се во можност да одделат ресурси за присуство на овој вид на настани, заостануваат во вмрежувањето, достапноста на информациите, остварување на контакти и брза реакција во однос на некои јавни национални политики.

По воениот конфликт во државата, донаторите и финансиите достапни за секторот имаа неколку приоритети: развој на демократија, владеење на правото, евроинтеграции, заштита на човековите права, учество во креирање на јавни (локални) политики, одржлив развој, граѓански активизам. Овие приоритети ја поплочија насоката во која во годините после конфликтот граѓанскиот сектор се развиваше.

Како главен приоритет на граѓанските организации после воениот конфликт се појави заштита на човековите права. Кадровски зајакнатите организации ја презедоа улогата на водич низ соживотот во Македонија. Населението од западниот дел на државата учествуваше на настани организирани во источниот дел и обратно. Така се појавија стратешките партнерства помеѓу организациите од различни делови во државата кои заеднички ја афирмираа вредноста на соживотот во Републикава.

Иако, Европската комисија финансиски ги поддржуваше граѓанските организации од 90-тите години во Република Македонија, сепак, воспоставувањето на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) во 2006 година го подигна стандардот за добивање на финансиска поддршка од ЕУ. ИПА со своите 5 компоненти (Транзициска помош и институционална надградба; Прекугранична соработка; Регионален развој; Човечки ресурси и Рурален развој), предвидуваше одреден фонд наменет за граѓанските организации кои ги реализираше преку грантирање. Финансиската поддршка од ИПА претставуваше предизвик за граѓанските организации во однос на условите кои една организација треба да ги исполнува. Овде се подразбираше организацијата да биде регистрирана како правно тело, со целосна техничка опременост и со силни човечки ресурси во однос на имплементирање на проектни активности и менаџирање на одреден буџет. Овие услови ги исфрлија помалите организации како лидери во аплицирањето и ги подредоа како партнери на силните организации. Во целиот процес на развој на граѓанскиот сектор се чини дека колку и да се зајакнуваат капацитетите на членовите на организациите, како и техничките ресурси,

активизмот кој е во сржта на граѓанското општество сè повеќе се губи во професионално ориентираните организации.

Со првите јавни повици од ИПА наменети за граѓанските организации се подигнаа стандардите за опстанок и работа на некои организации.

Ова, сепак, не значи дека организациите не работат на исполнување на целите и мисијата зацртани во своите статути. Напротив, за некои организации ИПА фондовите овозможиле поголем напредок во својата мисија, а со тоа и подобрување на општеството во областите во кои дејствуваат. Државните и локалните институции почнаа да го препознаваат интересот од соработка со ваквите организации.

Иако сè уште постои поделба на донатори кои ги поддржуваат организациите за реализирање на свои интереси и донатори кои ја поддржуваат мисијата и целите на организацијата која ја прима донацијата⁶, сепак, во периодот на регистрација на организациите во 2010 година, со новиот Закон за здруженија и фондации, своите цели и задачи организациите ги дефинираа во поопшти цели (подигање на јавна свест, развој на демократско општество, подобрување на квалитетот на животот и сл.).

Други организации, кои остануваат доследни на својата целна група и мисијата на организацијата, бараат донатори кои ги поддржуваат истите или слични цели. Овие организации се насочени кон донаторите кои во своите програми имаат приоритети за афирмирање на граѓанското учество, како што е Швајцарската агенција за развој и соработка чиј приоритет е граѓанското учество во креирање на јавни и локални политики и кои ги поддржуваат организациите инсти-

---

⁶ Пример: Делегацијата на Европската Унија во Скопје објавува јавен повик за финансирање во кој главен приоритет е заштитата на човекови права. Ова значи дека организациите кои во своите цели имаат дефинирано заштита на човековите права, секако, се потенцијалните добитници на грантовите, но на истиот повик имаат право да конкурираат и организации со други дефинирани цели како што се организации за заштита на животната средина. Подготовката на апликацијата за добивање на грантот е исцрпувачки процес (истражување, оправдување на потребата, дефинирање цели, очекувани резултати итн.), но еколошката организација е подготвена да го прифати ризикот за регрутирање на соодветен кадар, потрошено време и технички ресурси за да добие финансиска поддршка од ЕУ. Ова значи и дека организацијата губи време и фокус од примарната цел, односно заштита на животната средина. И доколку ја добие поддршката, односно грантот, секако активностите ќе бидат насочени кон подигање на свеста во јавноста дека човечко право е да живееш во здрава и чиста средина и тука нема ништо спорно, но, сепак, капацитетот на организацијата не е во целост употребен, се намалуваат времето и ресурсите за примарните активности на организацијата и сè додека постои финансиската поддршка од ЕУ, организацијата ќе реализира активности кои придонесуваат за постигнување на секундарни цели.

туционално или оперативно (финансиска поддршка за покривање на оперативните трошоци како што се трошоците за телефон, кирија, интернет, плати и сл. и институционално – јакнење на капацитетите на членовите на организацијата).

Потпирајќи се на истражувањата на ЦИВИКУС во втората Стратегија на Владата за соработка со граѓанскиот сектор⁷ е вметната и анализа на граѓанскиот сектор во Македонија за силните и слаби страни на секторот. Според неа силни, внатрешни страни на граѓанскиот сектор се:

- Граѓанските организации во Македонија најмногу се залагаат за промовирањето и борбата за човековите права, еднаквоста, развојот на децентрализацијата и афирмација и поддршка во имплементирањето на Рамковниот договор;
- Организациите, како субјект, остваруваат големо влијание во процесот на мобилизирање на граѓаните и обезбедување услуги за општествените потреби;
- Вмрежувањето на организациите се зголемува, а со тоа се зголемува и влијанието во процесите на донесување одлуки и креирање на јавни национални и локални политики;
- Граѓаните ги препознаваат организациите, со што се зголемува членството на организациите и се постигнува нивната цел за квалитетно претставување на интересите на целната група;
- Организациите со своето транспарентно работење имаат низок процент на корупција.

Слаби страни на граѓанскиот сектор во Република Македонија во Стратегијата се претставени следните:

- нестабилна финансиска одржливост;
- недостаток на стратешки планови за внатрешно управување и развој;
- отсуство на кампањи за афирмирање на граѓанската општествена одговорност;
- мал број на професионално ангажиран персонал;

---

⁷ Стратегија за соработка на Владата со невладиниот сектор (http://www.nvosorabotka.gov.mk/dmdocuments/Strategija_za_sorabotka_na_Vladata_so_graganskiot_sektor2012-2017.pdf), особено на ЦИВИКУС и Индексот на УСАИД, преземено на 10.1.2015.

- недоволен капацитет за вклучување во процесите на донесување закони.

Претставените карактеристики на граѓанскиот сектор во Република Македонија кои се вметнати во втората Стратегија на Владата за соработка со граѓанскиот сектор би требало и да се предизвик за Владата во развивањето на секторот во споменатите слабости. Меѓутоа, искуството покажува дека слабите страни се претставуваат како оправдување за невклучувањето на секторот во важните одлуки, политики и решенија од страна на Владата.

Во Македонија, кога се говори за граѓанскиот сектор, не може а да не се спомене Фондацијата отворено општество Македонија – Скопје или позната како Сорос фондација. Фондацијата е основана во 1992 година како претставништво на странско лице, а во 1999 година како национално правно лице – фондација, во согласност со Законот за здруженија на граѓани и фондации. ФООМ е дел од Соросовата мрежа во Централна и Источна Европа.

Во 2001 година, Фондацијата отворено општество Македонија – Скопје, или повеќе позната како Сорос фондација, во соработка со Швајцарската агенција за соработка и развој, а подоцна во 2004 се вклучи како донатор и Европската агенција за развој, го реализираше проектот „Институционален развој на НВО“. Преку овој проект во 12 општини (Штип, Кичево, Велес, Прилеп, Струмица, Дебар, Делчево, Кратово, Ресен, Струга, Охрид и Гевгелија) се отворија регионални Центри за поддршка на НВО. Овие Центри активно работеа до 2006 година. Целта на постоењето на овие Центри беше да се поддржат локалните организации во однос на достапност на технички средства (место за средби на членовите на организациите, компјутер, телефон, интернет), достапна стручна литература, логистичка поддршка (помош при организирање на настани), обезбедување на консултации од страна на вработените во Центарот, јакнење на капацитетите на членовите на локални здруженија преку организирање на обуки и финансиска поддршка за реализација на активности на локалните организации.

Постоењето на овие Центри значајно придонесе во развојот на граѓанскиот сектор на локално ниво во државата. Во период од 5 години од функционирањето на Центрите, се реализираа многубројни обуки⁸ кои значајно го зајакнаа капацитетот на членовите на организациите во наведените региони. Постоењето на веќе кадровски силни организации придонесе и за побрз развој на граѓанскиот сектор на локално ниво и се отворија и првите препознатливи можности за остварување на соработка помеѓу локалните власти и здруженијата. Локалните власти го препознаа интересот од искористување на знаењето и експертизата на зајакнатите човечки ресурси во здруженијата и ги поканија заеднички да учествуваат во креирањето на стратешките локални акциони планови.

Како долгорочна цел на фондацијата е дефинирано враќањето на демократијата и демократското владеење преку поддршка на граѓански организации за унапредување на областите: слобода на изразување, младинска ангажираност за социјални промени, унапредување на човековите права, мониторинг и документирање на човековите права, борба против корупција, буџетска транспарентност, зајакнување и мобилизација на граѓаните.

Центарот за институционален развој – ЦИРа – Скопје⁹ со својата мисија за јакнење на капацитетите на граѓанското општество и локалните заедници за постигнување значителни општествени промени од 2003 година работи како самостојна организација основана од страна на локалниот персонал на Програмата за демократска соработка (ДемНет) на УСАИД во Македонија. Во 2009 година, ЦИРа започнува со реализирањето на големата програма наречена *Civica Mobililitas*¹⁰ финансиски поддржана од Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC). Програмата имаше за цел да ги поддржи граѓанските организации во Македонија кои работат на мониторинг на органите на локалната самоуправа, надзор на финансиските и буџетските практики во јавните финансии, афирмирање на општествената одговорност во рамки на приватниот сектор и развивање на меѓуетничкиот дијалог во сите сфери на општеството со буџет од 3.750.000,00 швајцарски франци.

---

⁸ Волонтерство, култура, етика и структура на НВО, Планирање и пишување проекти, Лобирање и застапување, Проект менаџмент, Комуникации, Разрешување конфликти, Тимска работа, Идентификување на локални потреби и проблеми, Финансиско менаџирање на НВО, Вмрежување, Стратешко планирање, Полова рамноправност, Менаџирање на промени, Креирање партнерства, Прибирање на средства и други.

⁹ <http://www.cira.org.mk/index.php/mk/cira-5/group1/mission-vision-and-values-mk>.

¹⁰ <http://www.cira.org.mk/index.php/mk/programs-mk/grant-support-mk/civica-mobilias-mk>.

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), основан во 1992 година во Скопје со визијата за мир, хармонија и просперитет на луѓето во Македонија, на Балканот и глобално, која се заснова на општоприфатените принципи на граѓанско општество и партиципативна демократија, ненасилство, почит, рамномерен и одржлив социо-економски развој и културна различност, 20 години е влијателна организација која остави голема трага во развојот на граѓанските организации во Македонија. Во 2013 година, МЦМС продолжи онаму каде што ЦИРа застана со програмата *Civica Mobillitas*¹¹. Во програмата е предвидена институционална, проектна и иницијативна поддршка за граѓански организации од целата територија на Македонија.

Во 2014 година, МЦМС го замени дотогашниот ресурсен центар ТАКСО¹² (Техничка поддршка за граѓанските организации) креиран од Европската комисија, а администриран од Шведскиот институт за јавна администрација (СИПУ) од Шведска, на регионално ниво (Западен Балкан и Турција). Главната цел на ТАКСО е да ги зголеми и подобри капацитетите и активностите на граѓанските организации, како и да ја зајакне нивната улогата во партиципативната демократија. Четирите клучни области каде ќе се одвиваат активностите се: 1) понатамошно зајакнување на капацитетите на граѓанското општество и улогата во националната демократизација и во процесот на пристапување; 2) зголемување на комуникацијата и видливоста на придонесите на граѓанското општество за општеството во целина; 3) поддршка во откривањето на нови стратегии и пристапи за мобилизација на ресурси кои се потребни за да се обезбеди развој и одржливост на граѓанското општество и, 4) подобрување на законската и институционалната рамка за активностите на граѓанското општество.

Овие организации во последните 20 години напорно работат во областа на поддршката на граѓанските организации во Македонија во остварување на нивните мисии и постигнување на целите, а со тоа и кон јакнење на граѓанското општество во државата.

---

¹¹ <http://civicamobillitas.mk/mk/>.

¹² http://www.tacso.org/default.aspx?template_id=69&langTag=mk-MK&pageIndex=1.

1.2. Соработката на Владата со граѓанскиот сектор

Во октомври 2004 година, Владата на Република Македонија предложи Иницијатива¹³ за формирање Одделение за соработка со граѓанскиот сектор во Република Македонија со цел остварување на конструктивна соработка со граѓанскиот сектор во државата за поттикнување на демократизација и модернизација во сите сегменти во општеството.

Во предложениот текст на Иницијативата, Одделението ги има следниве надлежности:

- Развој на Програма и Стратегија за соработка на Владата на Република Македонија со граѓанскиот сектор;
- Унапредување на законските решенија со цел поттикнување на развојот на волонтеризам, филантропијата и цивилното општество како основа на демократско, социјално општество;
- Посредување во меѓусоработката на министерствата и другите органи на државната управа со граѓанскиот сектор;
- Реализирање на активности за вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на донесување на нови законски решенија;
- Планирање и предвидување на финансиска поддршка од Буџетот на Република Македонија за граѓански организации за реализирање на проекти од јавен интерес;
- Јакнење на капацитетите на државните службеници и претставници од општинските администрации за креирање и развој на партнерства со граѓанските организации;
- Дистрибуција на информации до граѓанскиот сектор;
- Организирање на настани од регионален карактер за размена на искуства и идеи со други држави од Европската Унија и држави – кандидати за членки на ЕУ.

Одделението е финансиски поддржано од Буџетот на Република Македонија преку доставување на годишна програма за работа.

---

¹³ Иницијатива за формирање Одделение за соработка на Владата со невладиниот сектор во Република Македонија (<http://www.nvosorobotka.gov.mk/dmdocuments/InicijativazaformiranjenaOddelenie.pdf>), преземено на 19.12.2014.

Во документот со кој се усвојува Иницијативата е наведено дека Фондацијата отворено општество Македонија – Скопје (ФООМ) ја поддржува иницијативата со што Фондацијата финансиски ќе поддржи времено вработување на 1 лице во Одделението за соработка на Владата со граѓанскиот сектор во РМ за период од 1 година.

Европската агенција за Реконструкција – ЕАР ја поддржа иницијативата со тоа што обезбеди техничко опремување на Одделението; финансиска поддршка за времено вработување на 2 лица за период од 2 години; јакнење на капацитетите на вработените и организирање на настани на национално и регионално ниво.

Европскиот центар за непрофитно право – Будимпешта (ECNL) (European Centre for nonprofit Law), кој, за жал, во документот стои преведен како Центар за европско право, понуди поддршка во процесот на развој и подготовка на Програмата за соработка на Владата на РМ со граѓанскиот сектор; Стратегијата за соработка на Владата на РМ со граѓанскиот сектор; техничка помош за организирање на регионална средба за размена на искуства и идеи со претставници на државите од регионот (Хрватска, Словенија, Романија, Унгарија и Бугарија); помош при процесите на измени и дополнувања на законите во РМ согласно европските стандарди.

Иако во Националната стратегија за интеграција на РМ во ЕУ од 2004 година е предвидена соработката помеѓу Владата и граѓанскиот сектор, првата Стратегија¹⁴ за соработка на Владата со граѓанскиот сектор е усвоена во јануари 2007 година со Акционен план за реализирање во период од 2007 до 2011 година која ја реализираше Одделението за соработка со граѓанскиот сектор при Генералниот Секретаријат на Владата на РМ.

Дефинираните стратешки цели на Стратегијата беа:

- Развивање на граѓанскиот сектор и зајакнување на вклучувањето на граѓанските организации во процесот на креирање јавни политики;

---

¹⁴ Извештај за прогресот на спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2007-2011) за периодот јануари 2007 - декември 2010 година, (http://www.nvosorabotka.gov.mk/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=99), преземено на 06.04.2015.

- Унапредување и развивање на соработката и партнерските односи помеѓу Владата на РМ и граѓанските организации и меѓу институционалната соработка.

Во рамките на проектот „Техничка поддршка на Генералниот секретаријат – Сектор за анализа на политиките и координација“¹⁵ е подготвен извештајот за напредокот на реализацијата на Акциониот план на Стратегијата. Како најголеми достигнувања во однос на надградбата на правната рамка се истакнати донесените нови закони: Закон за здруженија и фондации, Законот за волонтерство, Законот за заштита од дискриминација. Донесен е и Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации од Буџетот на РМ како и дефинирање на критериумите и процедурата за распределба на средства за институционално финансирање на граѓанските организации од Буџетот на РМ и усвоени се програми од страна на Владата за финансирање на граѓански организации за 2009 и 2010 година.

Во јуни 2012 година, Владата на Република Македонија ја усвои Втората стратегија¹⁶ за соработка со граѓанскиот сектор (2012 – 2017) со следниве приоритетни области:

- Развиен и одржлив граѓански сектор;
- Проактивно вклучување во процесот на развивање и донесување политики, закони и евроинтеграција;
- Социјален, економски развој и кохезија;
- Зајакнат граѓански активизам и поддршка од заедницата;
- Зајакната институционална рамка и практики за соработка.

Иако власта во државата покажува напредок во соработката со граѓанскиот сектор, сепак до 2012 година се забележува зголемување на бројот на провладини граѓански организации¹⁷ кои се финансираат од државата со цел да доминираат во граѓанскиот сектор, како и реализирање на напади и заплашувања

---

¹⁵ Проектот се спроведува во рамките на ИПА 2007, прва компонента од конзорциум предводен од Hula&Human Dynamic од Австрија. 1 поддржан и раководен од Делегацијата на Европската Унија во Скопје.

¹⁶ Стратегија за соработка на Владата со невладиниот сектор (http://www.nvosorabotka.gov.mk/dmdocuments/Strategija_za_sorabotka_na_Vladata_so_graganskiot_sektor2012-2017.pdf), преземено на 10.01.2015.

¹⁷ Report of the Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2012. The BTI is a global assessment of transition processes in which the state of democracy and market economy as well as the quality of political management in 128 transformation and developing countries are evaluated.

на претставници на граѓански организации кои не се согласуваат со владините политики.

1.3. Граѓанско образование во Република Македонија

Во 1999 година, во образовниот процес во Република Македонија се вовеле предметот Граѓанско образование како пилот проект во 60 групи од предучилишна возраст, 120 паралелки во прво одделение и 60 паралелки во петто одделение. Во 2000 година, предметот Граѓанско општество се интегрира во образовниот систем во основното и средното образование¹⁸. Граѓанското општество како предмет на изучување во образовниот процес има за цел да го унапреди знаењето на учениците во областа на демократијата, политичкиот систем, човековите права, мирно разрешување на конфликти, меѓународните односи како и активно вклучување на ученикот во социјално-општествениот живот. Во 2005 година, Бирото за развој на образованието го оценува интегрирањето на предметот во формалното образование како успешно заедно со наставната алатка – учебникот. Сепак, експертите укажуваат на намалениот квалитет на реализирање на наставата. Односно, класичниот метод на предавање не ги задоволува барањата за пренесување на знаењето, на пример за демократијата, каде што е потребно активна вклученост на учениците со застапување на нивните ставови. Недостасува начинот на учење на вештини и формирање како и презентирање на свои ставови од страна на учениците преку алатките играње улоги, симулациски вежби, студија на случај, посета на институции и сл.

Во меѓувреме, во делот на неформалното образование, членовите на граѓанските организации посетуваат обуки организирани од други организации кои поседуваат капацитет за реализирање на обуки на различни теми. Додека во периодот од 2001 до 2006 година, Фондацијата отворено општество Македонија, Македонскиот центар за меѓународна соработка беа доминантните организации кои организираа обуки за членовите на граѓанските организации од целата територија на Македонија на различни теми¹⁹, денес, постојат и други организа-

---

¹⁸ Граѓански практики, број 2, <http://eprints.ugd.edu.mk/1108/1/graganski-praktiki-br.2.pdf>, преземено на 12.12.2014.

¹⁹ Планирање и пушување на проекти, Стратешко планирање, Лобирање и застапување, Култура, структура и етика на НВО, Транспарентност и отчетност, Управување на НВО, Вмрежување,

ции кои неформално ги зајакнуваат капацитетите на граѓани кои покажуваат интерес за унапредување на своите знаења и учење вештини²⁰. Особено посветени на оваа мисија се Младинскиот образовен форум и Фондацијата Метаморфозис од Скопје.

Генерализирано, досегашната работа на граѓанскиот сектор во Македонија покажа особени резултати²¹ во областите на афирмирање на човековите права, правата на малцинствата, промовирање на демократските вредности кај граѓаните, унапредување на меѓународната соработка, понекогаш наоѓајќи се во насока која е спротивно од решенијата на државата. Иако, граѓанскиот сектор ја пронајде својата улога во општеството како гласен поддржувач и афирматор на демократските процеси во Македонија, сепак, постојат и можности за подобрување на работата на граѓанските организации во однос на продлабочување на соработката со бизнис секторот и државните институции со цел да ја намали финансиската зависност од странските донатори.

Во однос на вработувањата во граѓанскиот сектор во Македонија бројот на вработени е значително мал. Во 2013 година, според податоците на Централниот регистар на Република Македонија, 1.839 лица се вработени во непрофитни здруженија и фондации. Бројот на вработени лица во граѓанскиот сектор покажува дека граѓанските организации не се перципираат како потенцијален извор на вработување.

Комуникациски вештини, Разрешување на конфликти, Тимска работа, Медиумско застапување и многу други.

²⁰ Младинскиот образовен форум – Скопје организира обуки за млади лица на теми: ЕУ Фондови, Финансиска писменост, Менаџирање на проектен циклус, Маркетинг и онлајн маркетинг, Претприемништво и бизнис план, Младински политики, Слобода на здружување, Граѓански иницијативи, Аргументирано изразување, Обуки за студенти истражувачи, Обуки за нови медиуми и интернет активизам, Обуки за аудио и видео монтажа.

Фондацијата Метаморфозис – Скопје организира обуки на теми: Онлине алатки и употреба на податоци, Слобода на изразување и приватност во дигиталната ера, Онлине активизам и мултимедија и др.

²¹ Граѓански практики, број 4, <http://www.mcms.org.mk/images/docs/2004/graganski-praktiki-br.4.pdf> стр.57, 58, преземено на 15.12.2014.

2. НОРМАТИВНА РАМКА И ФИНАНСИРАЊЕ НА ЗДРУЖЕНИЈА И ФОНДАЦИИ

Граѓанскиот сектор во 90'тите години во Македонија, работеше според Законот за здружување на граѓани во здруженија, општествени организации и политички организации што се основаат на територијата на СФРЈ (Службен лист на СФРЈ бр. 42/90) и Законот за општествени организации и здруженија на граѓани (Службен весник на СРМ бр. 32/83 и 12/90). На 25 јуни 1998 година, (Службен весник на Република Македонија бр.31/98) стапи на сила новиот Закон за здруженија на граѓани и фондации. Во Република Македонија, околу 700 национални здруженија на граѓани беа регистрирани пред Косовската криза. Со присуството на големиот број на меѓународни организации во Македонија во почетокот на Косовската криза, бројот на здруженија и фондации во Македонија значително се зголемува. Процедурата за регистрирање на здруженијата и фондации, според овој Закон се води во Основниот суд со што здружението/фондацијата се запишува во регистар што го води основниот суд на чие подрачје се наоѓа нивното седиште, а Основниот суд Скопје I, води единствен регистар на регистрираните здруженија на граѓани и фондации во Македонија. Во 2007 година, се направија измени на законот, но само во однос на процедурата за регистрација на организациите со кои процесот на регистрација од Основните судови се пренесе во Централниот регистар. Овој Закон ја регулираше работата на граѓанските организации во Македонија се до 2010 година кога се донесе нов Закон за здруженија и фондации (Службен весник на Република Македонија бр. 52 од 16.04.2010 година).

Работата на граѓанските организации во Република Македонија е условена и од други закони: Законот за сметководство на непрофитни организации, со кој се регулира финансиската работа на организациите; Законот за лобирање; Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам.

2.1. Закон за здруженија и фондации

На 16 април 2010 година е усвоен новиот Закон за здруженија и фондации, и на 24 април 2010 започна неговата имплементацијата. Овој закон го замени претходниот Закон за здруженија на граѓани и фондации кој беше усвоен во 1998 година, и изменет во 2007 година. (Службен весник број 31/98 и 29/2007).

Со новиот Закон се регулира постапката за основање, начинот, процедурите и условите за регистрација и згаснување на здруженијата, фондацииите, странските организации и сојузите. Законот се однесува и на надзорните постапки, статусните промени, имотот на организациите и новината – статусот на организации од јавен интерес.

Процесот на донесување на новиот закон се реализираше во неколку етапи. Во 2007 година стариот закон беше дополнет со измени со кои се регулира постапката за регистрирање на здруженија и фондации во Централниот регистар, но суштински промени не постоеја. Во периодот од 2008 до 2010 година, се создадоа услови за донесување на нов закон со кој се уредува постоењето и функционирањето на здруженијата и фондацииите и други организациони облици.

Во текот на подготвувањето на новиот закон, се реализираа јавни дебати на кои беа поканети и граѓанските организации, но начинот на кој беа организирани настаните ги изоставија помалите организации. Целиот процес беше насочен кон организациите од Скопје, додека организациите од останатите градови на државата и „посиромашните“ организации беа изоставени од процесот на подготовка на законот. Ова придонесе кон изготвување на одредби од законот кои неповолно влијаат на помалите организации.

Законот кој беше изготвен, со учество на граѓанскиот сектор, од страна на Министерството за правда ги задоволуваше европските стандарди и притоа препораките од граѓанските организации, учеснички во процесот, беа прифатени. Но, при собраниската процедура на законот, се појави друга верзија на законот, која не беше презентирана во јавноста и која се разликуваше од првичниот текст на законот.

Процесот на имплементацијата на одредбите од законот, за жал, и до ден денес се одвива бавно. Дел од подзаконските акти се уште не се донесени, а

процесот на пререгистрација на здруженијата и фондациите ги затекнаа подрачните единици на Централниот регистер. Имено, бесплатното пререгистрирање за сите здруженија и фондации, кое го гарантираше Владата всушност и не беше бесплатно. На пример, во Законот се препишува промена во Статутот на здруженијата и фондациите, но исто така и секоја промена во поднесените документи за пререгистрација се наплатуваше по 1.600 мкд, со секоја наредна промена по 200 мкд.

Во општите одредби од законот (чл.1 до чл.9)²² се дефинирани начинот, условите и постапките за основање, регистрација и престанок на здруженијата, фондациите, сојузите, организационите облици на странските организации, имотот со кој располагаат, надзорот, статусните промени и статусот на организациите од јавен интерес.

За разлика од претходниот закон, овде се дефинирани и други форми на организирање кои не подлежат на овој закон: политичките партии, црквите, верските заедници и религиозните групи, синдикатите, коморите и други видови здружување. Основните начела (чл.10 до чл.14) се дефинирани начелата на организациите: независност, јавност и транспарентност, непрофитност, непартиско дејствување и иницијативи во јавниот живот.

Во делот каде е дефинирана непрофитноста на организациите е додадена можноста за реализирање на економски активности на организацијата со што законот позитивно влијае на самоодржливоста на организациите.

Во делот од Законот од член 15 до член 26 се дефинирани начините на функционирање на здруженијата, односно: Основачи на здружение, кои можат да бидат физички и правни лица. Потребно е најмалку пет основачи за да се основа здружение, од кои тројца мора да имаат адреса на живеење во државата. За малолетни лица од 15 години е потребно да имаат согласност за основање на здружение од законски застапник. Основањето на здружението се спроведува на основачко собрание, каде се донесува актот за основање на здружение, програма за работа, статут на здружението и се избираат органите на здружението. Задолжителни органи на здружението се Собрание и застапник по закон. Собранието го сочинуваат сите членови на здружението со еднакви обврски

---

²² Службен весник, број 52 од 16 април 2010, <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/623772ADC92FE442A1DB496E1E190648.pdf>.

и права. Во Законот, работата на фондациите е дефинирана од член 7 до член 36: начин на формирање на фондација, основачи на фондацијата, акти за основање, учество во управувањето, статут и содржина на статутот, лице одговорно за одобрување на статутот, органи на фондацијата, одбор на фондацијата, надлежност на одборот и раководење со фондацијата. Новината од претходните закони е во износот на капитал кој треба да се поседува при регистрација на фондација; со претходните закони тој износ изнесуваше 5.000 евра (во денарска противвредност) додека со новиот закон износот се зголеми на 10.000 евра (денарска противвредност).

Организационите облици на странски организации се дефинирани со членовите од 37 до 39. Во нив, лице кое не е поседува македонско државјанство може да основа здружение или фондација, или странска организација може да работи во Македонија, следејќи го домашното законодавство преку своја подружница или канцеларија во државата.

Регистрацијата на организациите се дефинирани во членовите од 40 до 47. Централниот регистар е институцијата која, според овој Закон е надлежна за процесот на регистрација и пререгистрација на здруженијата и фондациите во државата. Средствата за работа на здруженијата и фондациите се стекнуваат преку донации, членарини, основачки влогови, подароци, легати, приходи од услуги кои ги наплаќа организацијата, приходи од инвестиции, дивиденди, камати и други приходи предвидени во статутот на организацијата, во согласност со законите. Финансирањето на организациите е дефинирано со членовите од 48 до 55. Буџетите на државните институции и општините, како и Градот Скопје, во законот се наведени како посебен извор на финансирање. Одговорноста за штета која може да произлезе од работата на организацијата ја имаат сите членови, освен ако некој член во посебен записник не се ограничи од работата на организацијата. Известувањето за работата на организацијата, според овој Закон е предвидено да секоја организација најдоцна до 30 април, на соодветен начин ги објави своите годишни финансиски извештаи за претходната година. За неизвршување на оваа обврска следуваат прекршочни глоби. Во последните членови од овој дел на Законот се дефинирани и обврските во случај на престанок, ликвидација или забрана за работа на организацијата. Престанокот и забраната на организацијата да работи е детално дефинирана преку членовите од 63 до 72. Последниот член предвидува бришење на организацијата од Регистарот, со што

организацијата престанува да постои како правно лице. Со членовите од 56 до 58 е дефиниран надзорот на работата на организацијата. Надзорниот орган на организацијата е незадолжително тело, а Министерството на правда е задолжено со овој Закон да врши надзор врз одредбите од овој закон. Со членовите од 59 до 62 се утврдени статусните промени на организацијата (присоединување, спојување, поделба на организацијата).

Како најголема новина во Законот за здруженија и фондации е делот за воведување Статус на организација од Јавен интерес. Членовите од 73 до 89 ги даваат насоките за регистрација на организација која ќе покаже интерес за добивање на статус на организација од јавен интерес. Во Законот се наведени дејностите (регистрацирани според Националната класификација на дејности) кои треба организацијата да ги работи за да може да се добијат со статусот на организација од јавен интерес. Она што е специфично во исполнувањата на условите од страна на организациите кои ќе поднесат барање за стекнување на статус на организација од јавен интерес е исполнувањето на услови дефинирани во овој закон, од кои еден од нив е и организацијата да пријави најмалку 1.500 евра (денарска противвредност) приход од претходната година.

Статусот од јавен интерес се добива само по поднесено барање за добивање на ваков статус. Кон барањето се приложуваат документи детално опишани во чл. 76. Дополнително од здруженијата - организациите со статус од јавен интерес задолжително да имаат орган на надзор. По поднесеното барање за доделување на статусот одлучува Владата преку Комисија за организации од јавен интерес. Оваа комисија ја формира Владата и е составена од 10 члена, од кои 8 се претставници на Министерствата, а двајца од организации од граѓанскиот сектор. Организацијата со статус од јавен интерес е должна за својата работа еднаш годишно да поднесе деловен и финансиски извештај, кој е одобрен од органот определен со статутот, за својата работа до Владата за усвојување, а најдоцна до 30 април во тековната година за претходната година. Здружението или фондациијата со статус од јавен интерес чиј годишен буџет е над 20.000 евра во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка е должно да изврши независна годишна ревизија на своето финансиско работење, а ако има буџет над 100.000 евра во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка, е должно да изврши ревизија во согласност со меѓународ-

ните сметководствени стандарди. Корист од тоа што една организација има статус на организација од јавен интерес е што освен даночните и царински олеснувања предвидени во чл. 7 имаат и дополнителни олеснувања, во согласност со закон (чл. 88). На крајот Законот дава и причини за престанок на статусот од јавен интерес кој го има организацијата (чл. 89).²³

После новината за организациите со статус на организации од јавен интерес, не помалку значајна е и можноста која ја нуди Законот за трансфер на овластувања на организациите. Ова значи дека Законот дефинира можност за пренесување на надлежности од орган на државна управа, општина или други институции до здруженија и фондации. Овој процес е дефиниран во членот 90 од Законот. Надлежностите се пренесуваат според утврдена програма за работа на организацијата, дефиниран начин за реализирање на јавното овластување, преку јавен повик објавен и достапен до јавноста. Во зависност од областа на надлежноста, понатамошните критериуми, постапки и начин на пренесувањето на јавното овластување е утврдено со закон за дадената област. Ваквата дадена можност на организациите со Законот е позитивен исчекор кон самоодржливоста на организациите во државата, во однос на институционалната и финансиската одржливост.

Прекршочните одредби од Законот се дефинирани во членовите од 91 до 101, со нив е предвидена парична казна како за правното лице така и за одговорното лице во организацијата. Паричните казни се распоредени од 200 до 300 евра (денарска противвредност). Исклучок од овие парични казни, каде висината изнесува од 300 до 3.000 евра (денарска противвредност) се предвидени за одговорното лице во организација со статус на организација од јавен интерес доколку не ја исполни обврската за поднесување на наративен и финансиски извештај во предвидениот рок и доколку постои промена во организацијата, а застапникот не ја заврши обврската за упис на промената во Регистарот во рок од 30 дена. Во последниот дел од Законот се дефинирани преодните и завршните одредби во членовите од 102 до 110 каде е наведено временскиот рок за донесување на подзаконските акти, односно, шест месеци по донесувањето на Законот, и три месеци за формирање на Комисијата за организации од јавен интерес.

---

²³Водич низ законот за здруженија и фондации, <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2014/02/VODIC-NIZ-ZAKONOT-ZA-ZDRUZENIJA-I-FONDACII.pdf>, преземено на 25.12.2014.

2.1.1. Предности и недостатоци на Законот за здруженија и фондации

Новиот Закон за здруженија и фондации сепак е подобар од претходниот и постојат одредени предности кои се значајни за уредувањето во функционирањето на граѓанскиот сектор во државата.

Предности на Законот за здруженија и фондации:

- Законот прави разлика помеѓу здруженијата и другите форми на здружување, како што се политичките партии, синдикатите, коморите и др.
- Законот нуди даночни и царински олеснувања за здруженијата и фондациите.
- Законот ги дефинира начелата на функционирање на здруженијата и организациите (транспарентност, јавност, непрофитност, независност, непартиско делување).
- Со Законот се овозможува за првпат во Република Македонија основачи на здруженија да бидат и правни лица, странски физички и правни лица и малолетни лица.
- Со Законот се дефинира одредба за непрофитност. Односно, здруженијата и фондациите во својата работа може да остваруваат профит преку давање услуги или друг вид на остварување добивка, но дејноста мора да биде тесно поврзана со мисијата на организацијата, целите во статутот и резултатите кои се очекуваат да се постигнат. Профитот стекнат во организацијата може и смее да се искористи само за реализирање на активности препишани со програмата за работа на организацијата и остварување на целите дефинирани во статутот. Ваквата одредба е значајна во однос на финансиската одржливост на организациите.
- Законот дава можност за трансфер на надлежности на организациите. Односно, јавно овластување на организациите за вршење на надлежности од орган на државна управа, локална самоуправа или други органи кои имаат јавни овластувања. Оваа предност е значајна од повеќе аспекти како за органот кој ја го нуди овластувањето, така и за организациите кои ги добиваат овластувањата. Овде се креира долгорочно

партнерство помеѓу власта и граѓанските сектор, како на национално така и на локално ниво.

Недостатоци на Законот за здруженија и фондации:

- Многу подзаконски акти потребни за доследна имплементација на Законот не се донесени во дадениот рок.
- Иако Законот предвидува даночни и царински ослободувања, се уште не е усогласен со останатите финансиски закони во државата.
- Во процесот на пререгистрација на здруженијата и фондациите, која е обврзувачка за сите организации кои работат на територијата на Република Македонија, вработените во институцијата Централен регистар, задолжена за процесот не беа доволно обучени за реализација на истиот: во различни регионални канцеларии се бараа различни документи потребни за процесот на пререгистрација; одделни регионални канцеларии за регистрација користеа ценовник кој не беше во согласност со бесплатната процедура за пререгистрација на организациите.

Донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации е секако позитивен чекор кон промовирањето на силен цивилен сектор во државата во насока на развивање на општество базирано на демократски вредности.

2.2. Финансирање на здруженија и фондации

Сите регистрирани организации според Законот за здруженија и фондации во Република Македонија имаат обврска да ги објавуваат своите финансиски годишни извештаи на начин достапен за јавноста. Финансирањето е дефинирано²⁴ како процес на обезбедување ресурси (пари, време, материјални добра) за задоволување на потребите за опстанок на организацијата. Финансирањето на здруженијата и фондациите се реализира преку финансиски капитал и човечки капитал (пари, материјални добра, човечки ресурси, време). Овие алки заеднички градат основно средство за функционирање на организацијата со што овозможуваат непрекината работа во однос на постигнувањето на стратешките цели на организацијата. Здруженијата и фондациите најчесто ги користат след-

---

²⁴ <https://prezi.com/yeo27kgvi8i5/copy-of/>, преземено на 25.12.2014.

ниве извори на финансирање: членарина, директни донации, донации во материјални добра и услуги, приходи од обезбедени услуги, приходи од продажба на материјални добра, грантови.

Со имплементирањето на новините од Законот за здруженија и фондации здруженијата и фондациите можат да реализираат таканаречени економски активности со што приходот од истите се употребуваат за различни оперативни или други трошоци поврзани со мисијата и програмата на организацијата. Дефинирањето на терминот „економски активности“ е наведено во Проектот за споредбено истражување на Џон Хопкинс²⁵ и гласи: „Општо земено, 'економски активности' означуваат активна продажба на добра или услуги, дефинирани како 'трговија или деловна активност'; тие вклучуваат продажба на добра и услуги со одредена зачестеност или во континуитет“. Ова значи дека доколку некоја организација поседува на пример човечки капитал (експерт) кој е баран на пазарот на трудот, истиот може да го употреби како алатка за финансирање на организацијата преку организирање на обуки, консултации и слично. Организацијата ја има обврската да издаде фактура за обезбедената услуга со што според новиот Закон за здруженија и фондации подлежи на даночни олеснувања. Меѓутоа, се уште новодонесениот закон не е усогласен со останатите финансиски закони во државата, и затоа организациите кои обезбедуваат вакви услуги, односно се финансираат преку овие можности, подлежат на законите кои во моментот се на сила во државата. Оваа можност е оценета како позитивна во однос на развојот на организациите, нивната самоодржливост и намалување на зависноста од странски донатори.

Најчеста форма на финансирање на организациите во Република Македонија се грантовите. Грантот²⁶ претставува исплаќање на неповратни средства за реализирање на одредени активности за постигнување на дефинирана цел од еден ентитет на друг. Грантовите се карактеризираат како неповратни и наменски средства; средства за еднократна употреба; средства со временски ограничена употреба. Постојат различни видови на грантови: оперативен грант, или институционална поддршка (доделување на средства за покривање на опера-

---

²⁵ Лестер М. Саламон, проектот Џон Хопкинс за споредба на граѓанскиот сектор, „Глобално граѓанско општество, 2003 (www.jhu.edu/~ccss).

²⁶ <https://prezi.com/yeo27kgvi8i5/copy-of/>, преземено на 25.12.2014.

тивните трошоци на организацијата); проектен грант (средства доделени за специфични активности со дефинирана цел); поддршка за учество на одреден настан (покривање на трошоци за патување, сместување итн.); доделување на средства за реализирање на годишна програма на организација. Најчесто грантовите ги доделуваат фондации, фондови, претпријатија, државен буџет и др.

Здруженијата и фондациите го започнуваат процесот на финансирање со грант со потпишување на договор со телото кое ги доделува средствата. Во договорите детално се опишани обврските на двете страни за начинот на реализирање на финансиите, временскиот рок на имплементација, начинот на известување за потрошените средства и очекуваните резултати од целокупниот процес на имплементација на активностите. Меѓутоа, пред потпишувањето на договорот за грант, телото кое го доделува грантот процесот за доделување на средства го започнува со својата Програма за доделување грантови. Во Програмата се дефинирани целите кои треба да се постигнат со доделените грантови, критериумите кои организациите треба да ги исполнуваат за да поднесат барање за грант, времетраење на целата програма. Следниот чекор е објавување на јавен повик за доделување на финансиски средства во кој се наведени критериуми според кои ќе се доделува финансиската поддршка. Организациите кои ги исполнуваат условите по објавениот повик започнуваат со подготовките за барање на грант. Најпрвин се разработува идејата, односно целта која треба да се постигне со реализација на активности; понатаму започнува процесот на пополнување на формуларите кои се дел од објавениот повик и запазување на временскиот рок одреден за доставување на формуларите за барање на грант. Фондот/Фондацијата или друго тело кое го доделува грант ги оценува формуларите кои се доставени според наведени критериуми и донесува одлука со која организација ќе потпише договор за доделување на грант. Потпишувањето на договорот го означува почетокот на финансиската поддршка која организацијата ја добива за реализирање на дефинираните активности. Организацијата најчесто поддршката ја прима во два или повеќе на финансиски трансфери. По добивањето на првиот трансфер, се очекува организацијата да достави периодичен наративен и финансиски извештај за реализираните активности. Доколку давателот на грантот утврди дека целите се постигнуваат со реализираните активности, тогаш одобрувајќи го првиот извештај го прави последователниот тран-

сфер на финансии до организацијата. Завршниот наративен и финансиски извештај се доставува по имплементација на планот за реализирање на активностите.

Финансирањето на граѓанските организации преку грантовите во Македонија се реализира од странски и домашни донатори. Денес, најпознат странски донатор е Европската Унија, но забележително висок процент на доделени средства на граѓански организации се и УСАИД²⁷, УНДП²⁸, СДЦ²⁹, ИОМ³⁰, Американска амбасада, Британска амбасада, Јапонска амбасада, Норвешка амбасада, ОБСЕ³¹.

Пред да започне Инструментот за претпристапна помош (ИПА), Европската Унија уште во 1992 година преку агенции и програми е присутна како донатор во Македонија. Денес постојат и други програми кои се достапни на организациите како што е Европскиот инструмент за демократија и човекови права, Програмата Луѓе за луѓе и други. ИПА поддршката има за цел развивање на демократското општество, јакнење на граѓанскиот сектор, развивање на конструктивна и долгорочна соработка помеѓу граѓанскиот сектор и Владата, но како најзначајна за организациите може да се каже дека е инструментот „Структура за поддршка на граѓанското општество“ со цел да ги поддржи организациите во локални и национални иницијативи, јакнење на капацитетите на организациите и вмрежување на истите со организации од други држави.

УСАИД поддршката за развој на граѓанскиот сектор во Македонија ја започна во 1993 година со директни грантови за проектни активности на здруженија и фондации. Преку Програмата за поддршка на развој на демократија и локална самоуправа работи на унапредување на нормативната област за граѓанскиот сектор. Институционалната поддршка на граѓанските организации траеше до 2010 година каде ги поддржуваше локалните партнерства, развој на филантропијата, волонтерството. Во 2011 година, УСАИД продолжи со директна поддршка на граѓанските организации во областите на граѓански активизам и партиципативност на локално и национално ниво, лобирање и застапување и вмрежување на организациите.

---

²⁷ <http://www.usaid.org.mk>.

²⁸ <http://www.undp.org.mk>.

²⁹ <http://www.swisscooperation.org.mk>.

³⁰ Ibidem.

³¹ <http://www.osce.org/skopje>.

Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ) покрај останатата поддршка на граѓанскиот сектор, ја започна програмата *Civica Mobilitas* во Македонија. Програмата наменета за поддршка на граѓанското општество има за цел да ги зајакне капацитетите на здруженијата и фондациите во релација на нивната одржливост.

Сите странски донатори имаат своја мисија и развиени програми за доделување на финансиска поддршка на граѓански организации во Македонија. Сепак, видливо е дека поддршката се намалува во последниве неколку години, со што фокусот на организациите за добивање на финансиска поддршка е свртен кон домашните донатори. Овде спаѓаат бизнис секторот и државниот буџет.

За општествената одговорност на бизнис секторот може да се каже дека ако финансиската поддршка на странските донатори оди во надолна линија, донациите и поддршката на граѓанските организации од бизнис секторот оди по нагорна линија. Позитивниот пораст на бројот на компании кои ги поддржуваат граѓанските организации во Македонија е резултат на зголемената јавна свест на граѓаните во државата.

Финансиската поддршка на здруженијата и фондациите од државниот буџет се реализира на неколку начини. Секоја година во буџетската ставка „463 – Трансфери до невладини организации“ се планираат средства за поддршка на граѓанскиот сектор, со напомена дека од овие средства се поддржуваат и спортските клубови, верските заедници, синдикатите и политичките партии.

На локално ниво со оваа ставка оперираат Локалните самоуправи, односно Советите на општините и градоначалниците. Во различни општини, на различни начини се распределуваат средствата од општинските буџети за поддршка на локалните граѓански организации.

3. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во Република Македонија, граѓанскиот сектор игра голема улога во развојот на демократското општество како на национално така и на локално ниво. Локалните власти, запознати со овој индикатор, се поставуваат во улога на партнери и поддржувачи на граѓанските организации во заедниците, но начинот на кој тоа се реализира влијае од неколку фактори.

Општините во своите годишни буџети планираат средства наменети за поддршка на локални здруженија и фондации со посебна ставка од општинскиот буџет наречена „Трансфер до НВО“ и висината на средствата е различна. Планирањето, условите за распределба и користење на средствата на локално ниво се усвојуваат преку Советите на општините, а истите се уредуваат со годишни планови и програми.

Од завршните сметки на општините се гледа колку од ставката било потрошено, споредено со првично планираното, во апсолутни бројки, но отсуствува информацијата на кого, колку, како и за кои активности се доделени средствата. Од завршните сметки на општините се гледа и дека општините имаат пракса овие средства да не ги доделат и да ги пренаменат во други ставки со ребаланс или покриваат трошоци кои не се предвидени, како што се: помош за лекување на индивидуалци, помош на лица погодени од елементарни непогоди и сл., за крајот на годината да се утврди дека многу мал дел од средствата предвидени за здруженијата се потрошени за оваа намена. Во ниту една од овие општини не постои анализа дали, колку и како овие средства се доделуваат, како се трошат и како се известува за нив. Не постои анализа колку од овие средства се доделуваат на здруженијата, а колку на индивидуалци или неформални групи, како и за тоа колкав процент од буџетите на општините е наменет за здруженија, за какви активности и на кои здруженија, од ставката за трансфери до здруженијата. Општините немаат усвоено методологија за доделување на средства (освен Штип која не се применува), не постојат јасни правила, критериуми и механизми за доделување, трошење и известување за овие средства. Поради се помалиот број на донатори локалните извори за финансирање можат да бидат исклучително важни за одржливост на локалните здруженија.

Во истражувањето за начинот на кој се распределуваат финансиските средства планирани за поддршка на локални граѓански организации се опфатени 10 општини во Република Македонија: Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и општина Новаци.

Истражувањето покажува колку средства се буџетирани во ставката за невладини организации, а колку се потрошени, и за да може да се види дали постои континуитет и пракса која се повторува и заради споредливост на податоци истражувањето го опфаќа временскиот период за 2012 и 2013 година.

3.1. Статистички податоци

Табела 1 Локални самоуправи кои планираат финансиски средства за доделување на локални организации
Table 1 Local governments that plan to allocate funds for granting civil society organizations

Ред. бр. No	Општина Municipality	Планира Planning funds	Не планира No plan for funds
1.	Штип	ДА	
2.	Карбинци	ДА	
3.	Чешиново-Облешево	ДА	
4.	Кичево	ДА	
5.	Македонски Брод	ДА	
6.	Дебар	ДА	
7.	Струга	ДА	
8.	Битола	ДА	
9.	Могила	ДА	
10.	Новаци	ДА	

Табела 2 Вкупна сума на финансиски средства, планирани за доделување на локални организации во 2012 и 2013 година
Table 2 Total amount of funds planned for allocation to local organizations in 2012 and 2013

Ред. бр. No	Општина Municipality	2012 (МКД) 2012 (MKD)	2013 (МКД) 2013 (MKD)
1.	Штип	1.300.000,00	800.000,00
2.	Карбинци	200.000,00	200.000,00
3.	Чешиново-Облешево	855.000,00	1.170.000,00
4.	Кичево	1.540.000,00	1.295.000,00
5.	Македонски Брод	410.000,00	485.000,00

6.	Дебар	3.000.000,00	3.400.000,00
7.	Струга	5.005.000,00	4.813.000,00
8.	Битола	3.700.000,00	4.600.000,00
9.	Могила	850.000,00	780.000,00
10.	Новаци	400.000,00	400.000,00

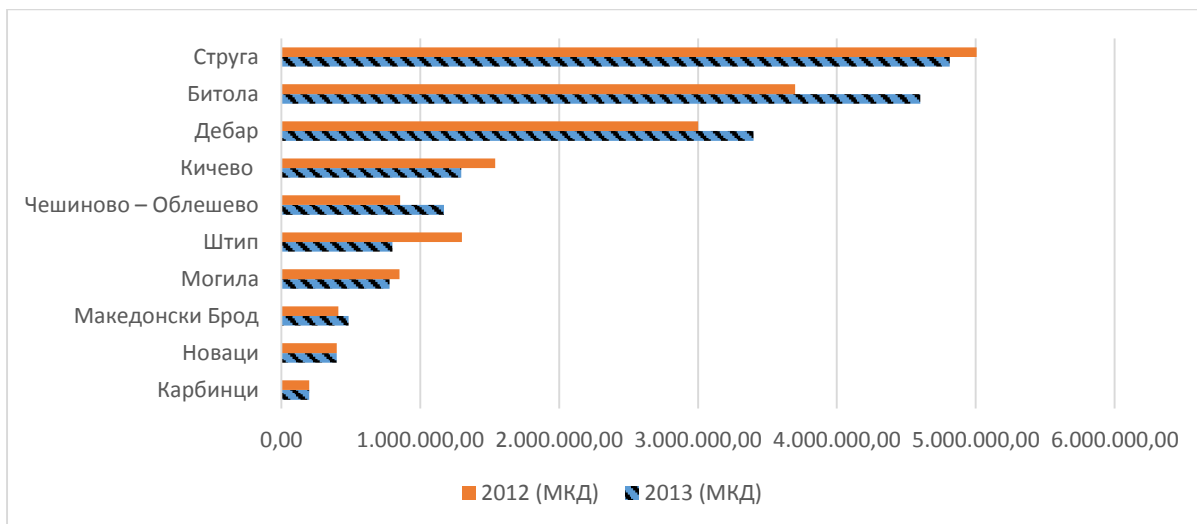

График 1 Вкупна сума на финансиски средства, планирани за доделување на локални организации во 2012 и 2013 година

Chart 1 Total amount of funds planned for allocation to local organizations in 2012 and 2013

Табела 3 Процент на финансиски средства планиран за распределба до граѓански организации од вкупниот буџет на општините во 2012 и 2013 година

Ред. бр. No	Општина Municipality	2012 (%)	2013 (%)
1.	Штип	0,21	0,13
2.	Карбинци	0,40	0,40
3.	Чешиново-Облешево	1,08	1,33
4.	Кичево	0,29	0,18
5.	Македонски Брод	0,04	0,04
6.	Дебар	1,20	1,22
7.	Струга	0,90	0,80
8.	Битола	0,47	0,57
9.	Могила	3,14	2,54
10.	Новаци	0,23	0,26

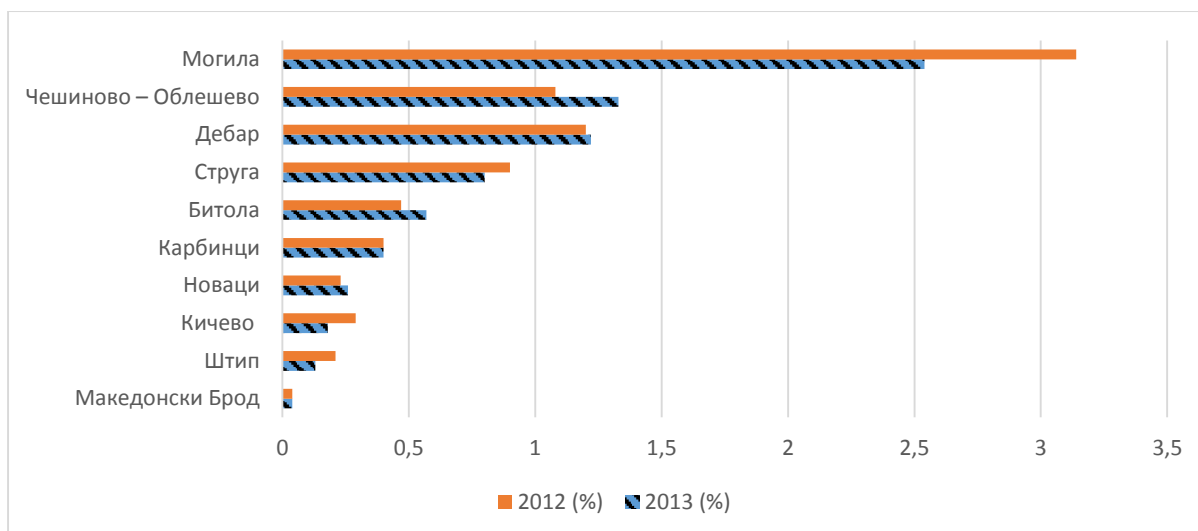

График 2 Процент на финансиски средства планиран за распределба до граѓански организации од вкупниот буџет на општините во 2012 и 2013 година
 Chart 2 Percentage of funds intended for distribution to civil society organizations from the total municipal budget in 2012 and 2013

Табела 4 Вкупна сума на финансиски средства, доделени на локални организации од општинскиот буџет во 2012 и 2013 година
 Table 4 Total amount of funds allocated to local organizations from the municipal budget in 2012 and 2013

Ред. бр. No	Општина Municipality	2012 (МКД) 2012 (MKD)	Вкупен број на трансфери до ГО Total number of transfers to NGOs	2013 (МКД) 2013 (MKD)	Вкупен број на трансфери до ГО Total number of transfers to NGOs
1.	Штип	889.795,00	15	20.000,00	1
2.	Карбинци	0	0	0	0
3.	Чешиново-Облешево	693.000,00	4	1.017.000,00	3
4.	Кичево	484.847,00	14	760.152,00	13
5.	Македонски Брод	118.340,00	3	72.000,00	2
6.	Дебар	2.300.000,00	12	2.400.000,00	13
7.	Струга	3.729.303,00	26	2.515.485,00	20
8.	Битола	2.749.000,00	130	/	68
9.	Могила	680.000,00	4	625.150,00	5
10.	Новаци	310.300,00	29	725.000,00	34

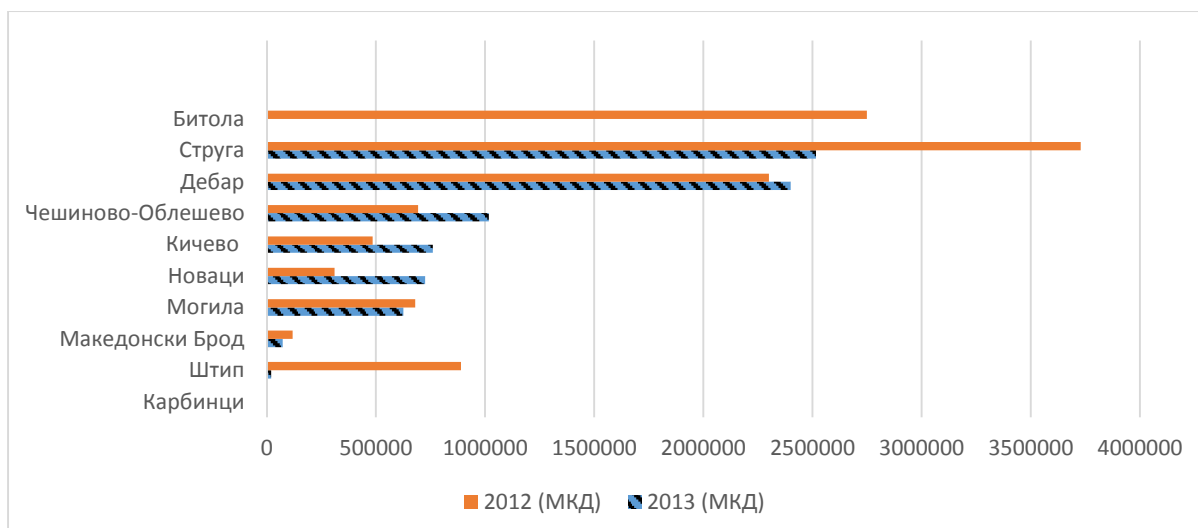

График 3 Вкупна сума на финансиски средства, доделени на локални организации од општинскиот буџет во 2012 и 2013 година
 Chart 3 Total amount of funds allocated to local organizations from the municipal budget in 2012 and 2013

Табела 5 Финансиски средства доделени на граѓански организации од други ставки во општинскиот буџет
 Table 5 Funds allocated to civil society organizations from other items of the municipal budget

Ред. бр. No	Општина Municipality	МКД MKD	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity
1.	Кичево	95.420,00	КУД „Кочо Рацин“ Кичево ЗГ „Инспаер“ Кичево Здружение на слепи лица – Кичево Ансамбал „Танец“
2.	Македонски Брод	170.340,00	КУД „7 Септември“ Македонски Брод ЗГ Општински Сојуз за училиштен спорт ЗГ „Луна“ Македонски Брод
3.	Дебар	200.000,00	Фестивал на албански театар во Р.М.
4.	Битола	951.000,00	Нема податоци

Табела 6 го прикажува начинот на кој се реализира процесот на распределба на финансиски средства за поддршка на граѓански организации од општинските буџети: дали општината објавува јавен повик; дали постојат развиени критериуми и дали општината ги задолжува организациите да известуваат за начинот на реализирање на финансиските средства добиени од општинскиот буџет од страна на организациите.

Табела 6 Начин на распределба на финансиски средства на граѓанските организации од општинскиот буџет

Table 6 Method of allocation of funds to NGOs municipal budget

Ред.бр. No	Општина Municipality	Објавува јавен повик Announces public call	Критериуми за распределба Written criteria for allocation	Писмено известување Reporting by NGOs
1.	Штип	✓	✓	✓
2.	Карбинци	✓		✓
3.	Чешиново-Облешево	✓	✓	✓
4.	Кичево			
5.	Македонски Брод			
6.	Дебар		✓	
7.	Струга	✓	✓	✓
8.	Битола	✓	✓	✓
9.	Могила		✓	✓
10.	Новаци			✓

Табела 7 Пресек на планирани и реализирани трансфери до граѓански организации во 10 општини во Република Македонија во 2012 година

Table 7 Breakdown of planned and realized transfers to civil society organizations in 10 municipalities in Macedonia in 2012

Тип Type	Општина Municipality	Планирани Planned	Реализирани Realized	Остаток Balance
Урбани Urban	Штип	1.300.000,00	889.795,00	410.205,00
	Струга	5.005.000,00	3.729.303,00	1.275.697,00
	Битола	3.700.000,00	2.749.000,00	951.000,00
	Кичево	1.540.000,00	484.847,00	1.055.153,00
	Македонски Брод	410.000,00	118.340,00	291.660,00
	Дебар	3.000.000,00	2.300.000,00	700.000,00
Рурални Rural	Карбинци	200.000,00	0,00	200.000,00
	Чешиново-Облешево	855.000,00	693.000,00	162.000,00
	Могила	850.000,00	680.000,00	170.000,00
	Новаци	400.000,00	310.300,00	89.700,00
	Вкупно	17.260.000,00	11.954.585,00	
	Урбани	14.955.000,00	10.271.285,00	
	Рурални	2.305.000,00	1.683.300,00	

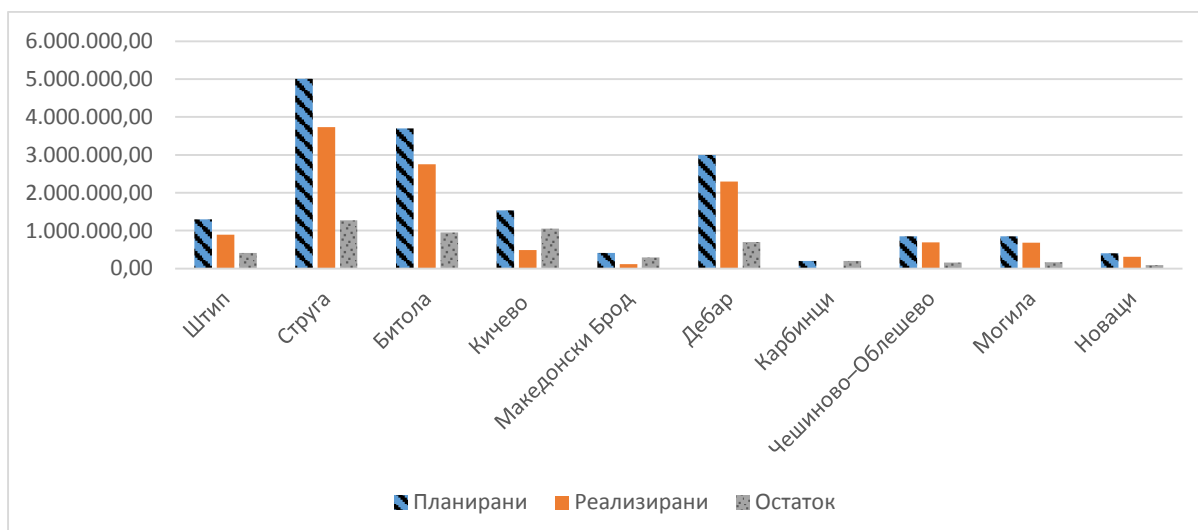

График 4 Пресек на планирани и реализирани трансфери до граѓански организации во 10 општини во Република Македонија во 2012 година
 Chart 4 Breakdown of planned and realized transfers to civil society organizations in 10 municipalities in Macedonia in 2012

Табела 8 Пресек на планирани и реализирани трансфери до граѓански организации во 10 општини во Република Македонија во 2013 година
 Table 8 Breakdown of planned and realized transfers to civil society organizations in 10 municipalities in Macedonia in 2013

Тип Type	Општина Municipality	Планирани Planned	Реализирани Realized	Остаток Balance
Урбани Urban	Штип	800.000,00	20.000,00	780.000,00
	Струга	4.813.000,00	2.515.485,00	2.297.515,00
	Битола	4.600.000,00		
	Кичево	1.295.000,00	760.152,00	534.848,00
	Македонски Брод	485.000,00	72.000,00	413.000,00
	Дебар	3.400.000,00	2.400.000,00	1.000.000,00
Рурални Rural	Карбинци	200.000,00	0,00	
	Чешиново-Облешево	1.170.000,00	1.017.000,00	153.000,00
	Могила	780.000,00	625.150,00	154.850,00
	Новаци	400.000,00	725.000,00	-325.000,00
	Вкупно	17.943.000,00	8.134.787,00	
	Урбани	15.393.000,00	5.767.637,00	
	Рурални	2.550.000,00	2.367.150,00	

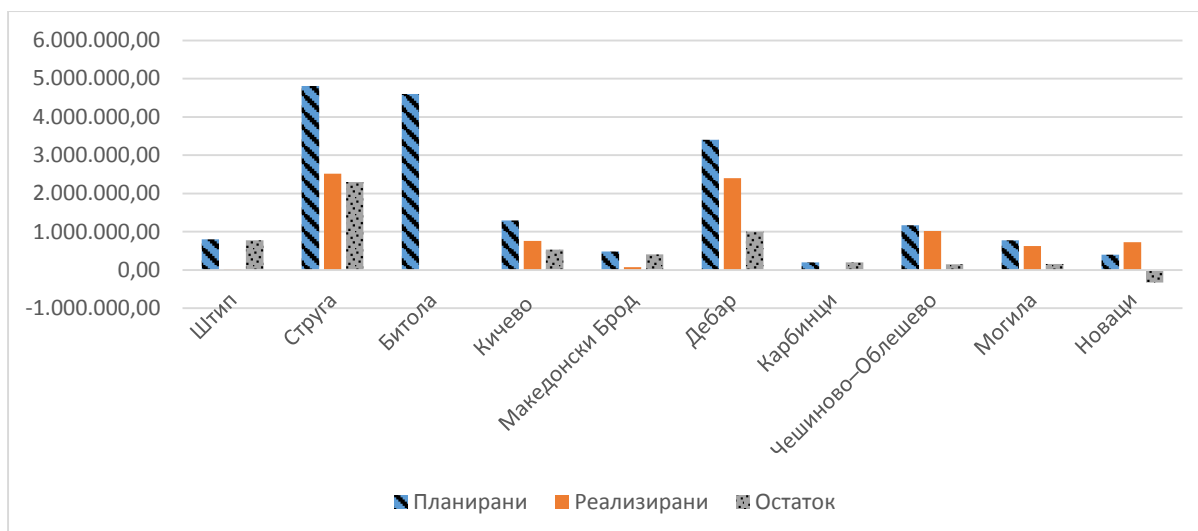

График 5 Пресек на планирани и реализирани трансфери до граѓански организации во 10 општини во Република Македонија во 2013 година
 Chart 5 Breakdown of planned and realized transfers to civil society organizations in 10 municipalities in Macedonia in 2013

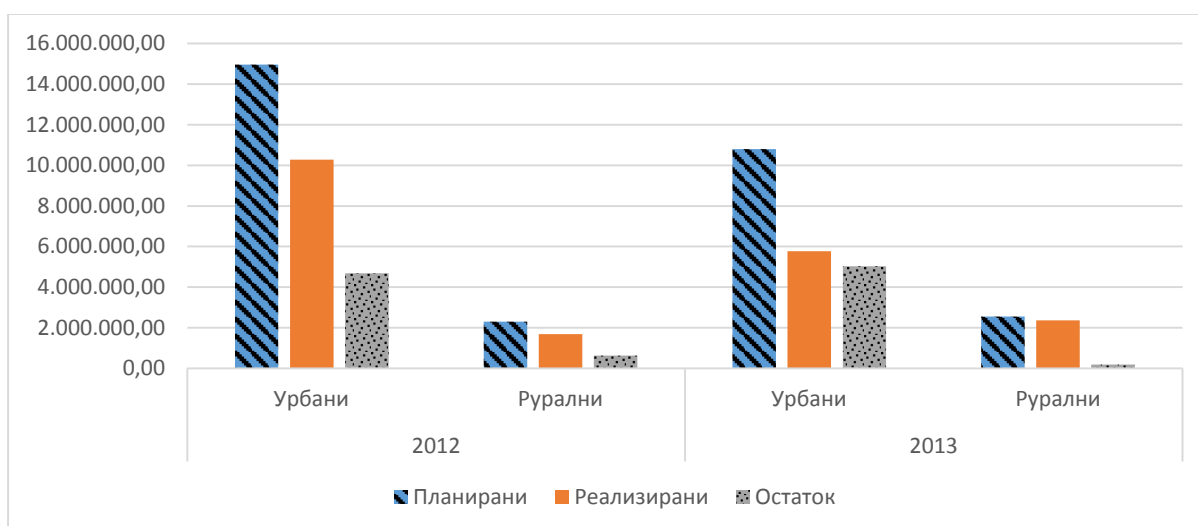

График 6 Пресек на планирани и реализирани трансфери до граѓански организации по тип на општина (урбани/рурални)³²
 Chart 6 Breakdown of planned and realized transfers to civil society organizations presented by municipal type (urban/rural)

За потребите на истражувањето се реализираа средби со претставници на општинските администрации во сите 10 општини.

Општина Штип: Информативна средба со претставник од одделението за Локален Економски развој; Раководител на одделение за финансиски прашања и буџет и Виш референт – Односи со заедниците .

³² Податоците за општина Битола не се вклучени во кумулативниот график за 2013 година, бидејќи нема податоци за реализираните трансфери.

Општина Карбинци: Информативна средба со претставник од Одделението за финансиски прашања и буџет и претставник од Секторот за нормативно-правни и општи работи.

Општина Чешиново-Облешево: Информативна средба со претставник од Одделението за финансии и буџет.

Општина Кичево: Информативна средба со Шефот на кабинет на Градоначалник и Раководителот на сектор за финансиски прашања.

Општина Македонски Брод: Информативна средба со Советник за Локален Економски Развој; Назначен службеник за информации од јавен карактер; претставник од Одделението за финансии и буџет и Раководителот на одделението за финансиски прашања.

Општина Дебар: Информативна средба со Советник во Секторот за финансии и Раководителот на одделение за финансиски прашања и буџет.

Општина Струга: Информативна средба со Раководителот на Секторот за финансии; Советник во Одделението за финансии и буџет и Советник во Одделението за финансии и буџет.

Општина Битола: Информативна средба со Секретарот на Општина Битола; Лице за посредување при остварување на слободен пристап до информации од јавен карактер.

Општина Могила: Информативна средба со советници за Локален економски развој и проекти.

Општина Новаци: Информативна средба со претставници од Одделението за финансиски прашања и буџет и Одделението за комуникација со јавноста.

3.2. Перцепција на организациите за начинот на распределба на финансиските средства од општинските буџети наменети за граѓанските организации

Во текот на истражувањето 23 организации од Штип, Дебар, Кичево и Битола го искажаа своето мислење и искуство во однос на начинот на кој општините алоцираат средства од буџетите за поддршка на граѓанскиот сектор на локално ниво.

Поврзано со износот планиран во општинските буџети за поддршка на граѓанскиот сектор, организациите реагираа на малата сума испланирана за

поддршка на организациите која генерално никогаш целосно не се трансферира до здруженијата, туку се пренаменува со ребалансот на буџетот во други ставки.

Оваа забелешка организациите ја поврзуваат со тоа дека локалните власти не ги перципираат организациите како значаен, влијателен фактор кој ќе донесе за ефективно унапредување на заедницата.

За начинот на кој се распределуваат средствата, организациите укажуваат на нетранспарентност и неефикасна распределба. Отсуството на методологија за алокација на финансиска поддршка од општинските буџети до граѓанскиот сектор истовремено покажува и на правото на локалните власти да доделат или одбијат финансиска поддршка на организации без притоа да ја образложат причината за одлуката.

Организациите кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет реагираат на тоа дека не го добиле целиот планиран буџет без образложение зошто е намален буџетот. Процедурата за известување по добиената финансиска поддршка, организациите ја дефинираат како лесна бидејќи не постојат креирани обрасци за известување, организациите самостојно креираат формати за наративни и финансиски извештаи.

Организациите кои не добиле финансиска поддршка, а аплицирале за истата укажуваат дека локалните власти субјективно одлучуваат по барањата на организациите. Оние организации кои во своето членство имаат членови на политички партии блиски до власта или во владејачката партија, добиваат поголема и почеста финансиска поддршка од општинскиот буџет, додека останатите организации не добиваат средства. Иако во повеќето општини има наведено дека локалните власти објавуваат јавен повик и имаат развиено критериуми за алокација на средствата, сепак организациите сведочат дека општините не ги почитуваат развиените правилници и не објавуваат јавен повик.

Во некои општини, граѓанските организации имаат потпишано Меморандум за соработка со локалната самоуправа, но сепак, локалните власти не ги вклучуваат претставниците на граѓанскиот сектор во процесите на креирање на јавни политики, стратешки документи и одлучување. Организациите забележуваат дека локалните власти не се заинтересирани за искористувањето на знаењата, вештините, експертизата и искуството на организациите во одредена област, со што значајно би се зголемил квалитетот на процесот на креирање и

имплементирање на реформи во општеството. Во насока на долгорочна и конструктивна соработка помеѓу локалните власти и граѓанскиот сектор, организациите го коментираат отсуството на волјата на локалните власти за почеток на трансфер на надлежности од страна на институциите кон здруженијата и фондациите.

3.3. Анализа на статистички податоци

Презентираните статистички податоци ги даваат следниве наоди:

Во однос на планираните средства за распределба на граѓански организации од општинскиот буџет, најголем процент од буџетот планирала општина Могила со 3,14%, а најмал општината Македонски Брод со 0,04%.

Од општините кои беа предмет на истражување, најмногу средства за распределба до граѓански организации има општината Струга, а најмала сума планирана за распределба до граѓански организации, општината Карбинци.

Најголемата сума на трансферирани средства до граѓански организации ја направила општина Струга, а најмалата сума општина Штип.

Најголемиот грант доделен во 2012 година од страна на општински буџет изнесува 1.125.000,00 мкд во општина Струга на Центарот за лица со интелектуална попреченост „Порака Нова“. Најголемиот грант во 2013 година доделен на граѓанска организација од општински буџет изнесува 802.000,00 мкд од општина Чешиново-Облешево за едукација на деца од предучилишна и училишна возраст. Најмалиот грант доделен во 2012 и 2013 година на граѓанска организација од општински буџет изнесува 3.000,00 мкд во општина Новаци.

Во сите општини е утврдено дека во своите буџети планираат финансиски средства за доделување на граѓански организации. Од 10 општини, 5 општини објавуваат јавен повик за доставување на барања за финансирање на граѓански организации од општинскиот буџет, додека 5 општини не објавуваат јавен повик и граѓанските организации поднесуваат барања во неопределен временски рок до општинските совети.

Распределбата на средствата планирани за доделување на граѓанските организации во 6 општини се реализира според претходно развиени пишани критериуми, додека во останатите 4 општини не постојат критериуми за распределба на истите.

Во три од десетте општини, граѓанските организации на кои им се доделени финансиски средства од општинските буџети, немаат обврска да достават извештај за потрошените финансиски средства.

Во општина **Штип** секоја година во буџетот се планираат финансиски средства за распределба до граѓански организации. Иако во 2012 се планирани 1.300.000,00 мкд, од нив 889.795,00 мкд се реализирани. Како една од ретките општини која има развиено методологија за распределба на овие средства, сепак, локалните власти, распределбата на средствата не ја реализираат според утврдените правилници, туку по барање на организации. Од листата на организации кои добиле финансиска поддршка од општинскиот буџет е видливо дека најголемиот грант доделен во 2012 година изнесува 199.630,00 мкд на Здружението на Бранители „Бедем“ за еднократна парична помош на членовите на здружението. Локалните власти на овој начин добиваат политички поени кај членовите на здружението, но останува фактот дека останатите организации кои делуваат на локално ниво се дискриминирани и доделените средства не се во насока на унапредување на цивилниот сектор на локално ниво; не се градат партнерски односи со граѓанскиот сектор, ниту пак се развива одржливост на било кој начин на здружението.

Во 2013 година, општината планирала 800.000,00 мкд, од кои само 20.000,00 мкд се реализирани за организирање на ликовна изложба на Друштвото на ликовни уметници. Ова упатува на тоа дека локалните власти во 2013 година ги пренамениле финансиските средства за поддршка на граѓанските организации во други ставки и не ги перципираат како приоритетни локалните организации.

Општина **Карбинци** во својот буџет планира алокација на финансиски средства до граѓански организации – 200.000,00 мкд, преку јавен повик, без развиени критериуми за распределба на средствата. Во 2012 и 2013 година, општина Карбинци нема трансферирано финансиски средства до граѓански организации за кое е наведена причината дека не постојат активни организации на локално ниво.

Општина **Чешиново-Облешево** планира и трансферира финансиска поддршка до локални здруженија од општинскиот буџет преку јавен повик и развиени критериуми за алокација. Најголемите грантови се доделени на иста организација во 2012 и 2013 година – Центар за едукација. Она што е интересно за

општината е дека останатите грантови се доделени на Фудбалски клубови што покажува дека иако буџетската ставка е разделена на посебни подставки, сепак општината ги употребила средствата наменети за граѓанскиот сектор за друга цел.

Општина **Кичево** во општинскиот буџет секоја година планира финансиски средства за распределба на граѓански организации без објавување на јавен повик и без развиени критериуми за распределба. Интересно е да се напомене дека во општината, Комисијата за финансии и буџет до 2012 година ги разгледувала барањата за финансиска поддршка од организациите и истата пишувала препораки до Советот на општината. Во 2013 година, Градоначалникот, според усвоен Правилник, препорачува до Советот на општината за тоа на кои здруженија и колку средства да се доделат од општинскиот буџет.

Иако планираната поддршка не е во целост реализирана, општината покажува позитивни чекори кон правилно искористување на ставката „Трансфер до НВО“ од општинскиот буџет. Повеќето доделени грантови се на Културно-уметнички друштва но намената на средствата се со оправдана цел која укажува дека општината ги поддржува локалните организации и нивниот напор кон самоодржливост. Ова е видливо од листата на организации кои добиле финансиска поддршка од општинскиот буџет: Здружение на слепи лица за оперативни трошоци на здружението; Извиднички одред „Мирко Милески“ за реновирање на објект кој го користи здружението. Уште еден позитивен чекор е напорот на општината за трансфер на надлежности, иако не целосно, сепак, фактот дека општината доделува финансиска поддршка на здружение „Фортеса-Ш 2007“ за трошоци за организирање на активности за „Кичевско Културно лето 2013“ укажува дека општината во блиска иднина може да го направи следниот чекор, односно целосен трансфер на надлежности на здружение за организирање на настанот.

Општината **Македонски Брод** планираните средства за распределба на граѓански организации од општинскиот буџет не ги реализира во целост. Средствата не се доделуваат преку јавен повик, и не постојат развиени и пишани критериуми за алокација. Во оваа општина, Градоначалникот, преку одлука на Советот на општината има овластување да одлучува за барањата од граѓанските организации за тоа која организација ќе добие финансиска поддршка од општинскиот буџет. Иако, здруженијата кои добиле средства од општинскиот буџет

имаат обврска да достават извештаи за реализираните активности, сепак здруженијата не ја исполнуваат оваа обврска.

Во општина **Дебар** планираната финансиска поддршка за организациите во 2012 и 2013 година не се реализира во целост, односно намалена е и во двете години за 1.000.000,00 мкд. Карактеристично за општина Дебар е што локалните власти одлучиле да доделат грант од 200.000,00 мкд од други ставки од општинскиот буџет, на здружение за реализирање на Фестивал на албански театар во Македонија.

Општина **Струга** е карактеристична со тоа што од општините кои се предмет на истражување, општината планира најголема сума на финансиски средства за распределба на локални граѓански организации од општинскиот буџет: 5.005.000,00 мкд за 2012 и 4.813.000,00 мкд за 2013. Финансиската поддршка не се реализира во целост и средствата со ребаланс на буџетот се распределуваат во други ставки. Финансиската поддршка од општинскиот буџет се алоцира преку јавен повик и развиени критериуми.

Општина **Битола** преку јавен повик и развиени критериуми ја распределуваат финансиската поддршка за граѓански организации од општинскиот буџет. Општината се карактеризира со тоа што има најголем број на доделени грантови на граѓански организации од општините кои се предмет на истражувањето во 2012 година се доделени 130 грантови на организации и 68 грантови во 2013 година.

Општина **Могила** во просек 80% ги реализира планираните финансиски средства наменети за граѓански организации според развиени критериуми, но без јавен повик за распределба. Општината има најголем процент од 3,14 % од вкупниот општински буџет планиран за распределба на граѓански организации. Меѓутоа најголем дел од средствата се доделени на локални фудбалски клубови со што ставката „Трансфер до НВО“ не ја исполнува својата цел.

Општина **Новаци** планира финансиски средства за распределба на граѓански организации од општинскиот буџет и во 2013 планираните 400.000,00 мкд, со ребаланс на буџетот достигнуваат до 725.000,00 мкд. Средствата не се доделуваат преку јавен повик ниту преку развиени критериуми за распределба. Иако бројот на здруженија кои добиле грант од општинскиот буџет е висок и во двете години и за различни цели, сепак постојат доделени грантови кои не се во насока кон развивање и поддршка на цивилниот сектор во општината. Постојат

грантови доделени на Здружение на пензионери за посета на историски места, и покривање на патни трошоци за членовите на истото здружение во Грција.

3.4. Анализа за финансиските и буџетските практики за распределба на средства за поддршка на здруженија и фондации од општинските буџети во 10 општини во Република Македонија

Во 10 општини (Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и Новаци) во Република Македонија се истражуваше на кој начин се врши распределбата на финансиските средства од општинските буџети наменети за граѓанските организации. Од претходно презентирани податоци е видно дека сите општини кои беа предмет на истражување во своите годишни буџети планираат средства наменети за поддршка на локални граѓански организации во ставката „Трансфер до НВО“, она што е забележливо е дека општините не ги реализираат во целост овие средства. Со првиот ребаланс на буџетот, буџетската ставка, прва се намалува што укажува на тоа дека општините не ги перципираат приоритетно граѓанските организации и не ги унапредуваат партнерските односи.

Податоците говорат и дека просекот на планираните и доделените финансиски средства во ставката „Трансфер до НВО“ е помал од 1% од вкупниот буџет на општината. Ако на ова го додадеме и податокот дека од ставката се финансирани спортски организации, тогаш се донесува заклучокот дека локалните власти не гледаат во граѓанскиот сектор сериозен партнер во процесот на унапредување на условите за живот како и значајни актери за развојот на заедницата.

Намалувањето на ставката „Трансфер до НВО“ од општинските буџети во 2013 година, за разлика од 2012 година, го покажува игнорантскиот став на локалните власти кон граѓанскиот сектор, особено поради одржувањето на локалните избори во 2013 година каде што се променија членовите на Советите и градоначалниците во општините. Одлуката за намалување на ставката од страна на локалните власти покажува дека предизвиците на граѓанските организации да се наметнат како значајни, долгорочни партнери на властите во развојот демократско општество и унапредувањето на соработката, стануваат сè поголеми.

Од ставката „Трансфер до НВО“, локалните власти доделуваат грантови со просечна висина од 10.000,00 до 50.000,00 мкд. Овој податок јасно покажува дека поддршката која општините ја нудат на организациите е краткорочна, без стратешка цел за конструктивна и долгорочна соработка.

Најголем дел од доделените грантови од општинските буџети се трансферирани до граѓански организации кои работат во областа на културата и уметноста, спорт, хоби и рекреација. Останатите трансфери се од областа на деца, млади, социјални и хуманитарни работи, рурален развој, образование и наука. Овој податок говори дека локалните власти во отсуство на развиени критериуми за распределба на финансиски средства до граѓанските организации можат, средствата да ги алоцираат за било какви цели и резултати.

Во некои општини е видно дека се реализираат позитивни чекори кон продлабочување на соработката помеѓу локалните власти и граѓанскиот сектор со што се појавуваат и првите нукулци на процесот на трансфер на надлежности од локалната самоуправа до граѓанска организација.

Практиките на локалните власти за доделување на финансиска поддршка на граѓански организации од општинските буџети покажуваат дека отсуствува процес на распределба со воспоставени процедури и механизми за транспарентен процес на алокација на средствата; недостаток на развиени критериуми за распределба на средства и незадолжително известување од страна на граѓанските организации за добиената поддршка. Сето ова вака наведено директно влијае на транспарентноста на општината во реализирање на општинскиот буџет.

Податоците кои се презентирани ја покажуваат насоката кон која треба да се одвива во иднина процесот на распределба на средства до граѓански организации од општинските буџети, а тоа е кон развивање на стратешко-плански пристап за унапредување на соработката помеѓу овие два сектора, како и воспоставување на двонасочна комуникација за заедничко унапредување на општеството.

3.5. Хипотези

3.5.1. Генерална хипотеза

- Единиците на локалната самоуправа преку финансиска поддршка придонесуваат во развојот на граѓанскиот сектор. Општините немаат усвоено методологија за доделување на средства, не постојат јасни правила, критериуми и механизми за доделување, трошење и известување за овие средства.

Утврдената генерална хипотеза каде стои дека Единиците на локалната самоуправа преку финансиска поддршка придонесуваат за развојот на граѓанскиот сектор е потврдена дека не е точна. Од презентираниите податоци може да се утврди дека ставката „Трансфер до НВО“ од општинскиот буџет генерално не ја исполнува целта за унапредување на развојот на граѓанскиот сектор туку за краткорочна, делумна и не стратешка поддршка на локалните граѓански организации. Тврдењето дека локалните самоуправи немаат усвоено методологија за доделување на средства, не постојат јасни правила, критериуми и механизми за доделување, трошење и известување на овие средства е утврдено како точно. Ова тврдење генерално влијае и на транспарентноста на финансиската практика на локалните власти во целина.

3.5.2. Посебни хипотези

- Единиците на локалната самоуправа придонесуваат во самоодржливоста на локалните здруженија и фондации преку финансиска поддршка.

Резултатите од анализата покажаа дека Единиците на локалната самоуправа не придонесуваат во самоодржливоста на локалните здруженија и фондации преку финансиска поддршка. Распределувајќи финансиски средства за активности со кои се постигнуваат краткорочни цели (организирање на културни манифестации, набавка на билети за хуманитарни концерти, покривање на патни трошоци за посета на историски места на членови на здруженија) покажува дека локалните власти не придонесуваат во самоодржливоста на локалните здруженија и фондации преку финансиска поддршка.

- Единиците на локалната самоуправа на транспарентен начин распределуваат финансиска поддршка на локални здруженија и фондации.

Во однос на транспарентноста на алокација на средствата, хипотезата се утврди дека не е точна. Односно, отсуството на методологијата со развиени приоритети, критериуми и начини на аплицирање и известување покажува дека локалните власти имаат дискреционо право да доделуваат финансиски средства на организации за различни цели и активности без оправданост за истото.

- Локалните здруженија и фондации се влијателен партнер на локалните власти во развојот на заедницата.

Оваа теза се докажа дека не е точна. Преку опишаната состојба за алокација на средства од општинските буџети до граѓански организации се заклучува дека локалните власти не го перципираат граѓанскиот сектор како влијателен партнер.

- Подобрувањето на локалните капацитети во однос на поставеноста на методологијата за распределба на средствата наменети за граѓанските организации ќе придонесат за поефикасно делување на граѓанските организации на локално ниво.

Во однос на подобрувањето на локалните капацитети на поставеноста на методологијата за распределба на средствата наменети за граѓанските организации, според податоците се покажа како точна. Имено, деталните правилници и јасните приоритети дефинирани на заедничка средба ќе придонесат за поефикасно делување на граѓанските организации на локално ниво.

- Поради се помалиот број на донатори, локалните извори за финансирање се исклучително важни за одржливост на локалните здруженија.

Посебната хипотеза за значајноста на локалните извори на финансирање на граѓанските организации се докажа како точна. Помалите организации кои делуваат локално, врзани за одредена цел во заедницата зависат од локалните извори за поддршка во реализирање на нивната мисија. Поради ова потребно е да се работи на јакнењето на капацитетите од двете страни за меѓусебна конструктивна соработка со која ќе се подобрат условите во општеството за сите граѓани.

3.5.3. Поединечни хипотези

- Урбаните општини со поголем број на жители имаат поголеми капацитети во однос на средствата со кои располагаат, а кои се наменети за граѓанските организации, за разлика од руралните општини со помал број на жители.

Резултатите од истражувањето покажаа дека тврдењето за урбаните општини со поголем број на жители имаат поголеми капацитети во однос на средствата со кои располагаат, а кои се наменети за граѓанските организации, за разлика од руралните општини со помал број на жители се докажа како неточно. Освен фактот дека руралните општини доделуваат грантови со поголема сума, на помал број организации, не постои друга разлика помеѓу урбаните и руралните општини во финансиските и буџетски практики на распределба на средствата наменети за граѓанските организации од општинските буџети.

- Свкупните кадровски и административни потенцијали на општините влијаат врз капацитетите за распределба на средствата наменети за граѓанските организации.

Тврдењето за кадровската екипираност во општините се покажа како неточна. Иако во некои локални самоуправи постои одредено лице, именувано за соработка со граѓанските организации, сепак тоа никако не влијае врз капацитетите за распределба на средствата наменети за граѓанските организации, ниту во начинот на распределба, ниту во висината на грантовите.

- Постои поврзаност со дистрибуцијата на средствата од општините наменети за граѓанскиот сектор со етничкиот карактер на одредени граѓански организации.

Поединечната хипотеза за начинот на распределба на средства од општинските буџети до граѓанските организации поврзана со етничкиот карактер на организациите е неточна.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Заклучок

Граѓанските организации во Македонија делуваат во различни области, од кои најзастапени се заштитата на човековите права и недискриминација, демократија и владеење на правото, заштита на маргинализираните групи, заштита на животната средина, полова рамноправност, образование, култура, деца и млади, уметност и друго. Овој трет сектор има за цел да влијае на општествените политики, односно со свој придонес да оформува општество кое се темели на демократски вредности.

Во неколку истражувања за граѓанскиот сектор на Балканот, каде влегува и Македонија, е утврдено дека негова значајна слаба страна е нестабилната финансиска одржливост. Здруженијата и фондациите најчесто ги користат изворите на финансирање како што се членарина, директни донации, донации во материјални добра и услуги, приходи од обезбедени услуги, приходи од продажба на материјални добра, грантови. Најчеста форма на финансирање на организациите во Република Македонија се грантовите.

Во 2012 година, Владата на Република Македонија ја усвои втората Стратегија (2012-2017) за соработка со граѓанскиот сектор каде како приоритет беше дадено: Развиен и одржлив граѓански сектор. Граѓанските организации во државата во своите визии си претставуваат финансиски стабилни или одржливи организации. Но во период кога поголемиот дел од странските донатори излегуваат од државата, организациите имаат намалени можности да успеат во намерата на финансиски стабилна организација. Оваа состојба поттикнува да се истражат локалните можности за финансирање на организациите. Овде се поврзува и Стратегијата на Владата со приоритетот за развиен и одржлив граѓански сектор. Локалните можности за финансирање на граѓанските организации се единствениот начин за организациите да продолжат да дејствуваат кон остварувањето на своите цели, а притоа да останат независни, професионални и доследни во својата мисија.

Донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации во 2010 година е секако позитивен чекор кон промовирањето на силен цивилен сектор во државата во насока на развивање на општество основано на демократски вредности.

Со имплементирањето на новините од Законот за здруженија и фондации здруженијата и фондациите можат да реализираат таканаречени економски активности со што приходот од истите се употребуваат за различни оперативни или други трошоци поврзани со мисијата и програмата на организацијата. Законот, таков каков што е, со оваа можност значајно придонесува кон целта за развиен и финансиски одржлив граѓански сектор, но сепак со доследно усогласување со останатите финансиски закони во државата.

Другата можност која ја нуди новиот закон е стекнувањето со таканаречениот статус на организации од јавен интерес. Оваа новина ги приближува организациите кон можноста за користење на средства од државниот или локални буџети. Финансиската поддршка на здруженијата и фондациите од државниот буџет се реализира на неколку начини. Секоја година во буџетската ставка „463 – трансфери до невладини организации“ се планираат средства за поддршка на граѓанскиот сектор, со напомена дека од овие средства се поддржуваат и верските заедници, синдикатите и политичките партии.

На локално ниво со оваа ставка управуваат Локалните самоуправи, односно Советите на општините и градоначалниците. Во различни општини, на различни начини се распределуваат средствата од општинските буџети за поддршка на локалните граѓански организации. Во Република Македонија, граѓанскиот сектор игра голема улога во развојот на демократското општество како на национално така и на локално ниво. Локалните власти, запознати со овој индикатор, се поставуваат во улога на партнери и поддржувачи на граѓанските организации во заедниците, но начинот на кој тоа се реализира влијае од неколку фактори. Општините во своите годишни буџети планираат средства наменети за поддршка на локални здруженија и фондации со посебна ставка од општинскиот буџет наречена „Трансфер до НВО“ и висината на средствата е различна. Планирањето, условите за распределба и користење на средствата на локално ниво се усвојуваат преку Советите на општините, а истите се уредуваат со годишни планови и програми.

Во процесот на истражување за начинот на кој единиците на Локалните самоуправи ги поддржуваат граѓанските организации се вклучени 10 општини од Македонија (Штип, Карбинци, Чешиново-Облешево, Кичево, Македонски Брод, Дебар, Струга, Битола, Могила и Новаци). Истражувањето покажува колку сред-

ства се буџетирани во ставката за невладини организации, а колку се потрошени, и за да може да се види дали постои континуитет и пракса која се повторува и заради споредливост на податоци истражувањето го опфаќа временскиот период за 2012 и 2013 година.

Презентираните статистички податоци ги даваат следниве наоди:

Во сите општини е утврдено дека во своите буџети планираат финансиски средства за доделување на граѓански организации. Од 10-те општини, 5 општини објавуваат јавен повик за доставување на барања за финансирање на граѓански организации од општинскиот буџет, додека 5 општини не објавуваат јавен повик и граѓанските организации поднесуваат барања во неопределен временски рок до општинските совети. Во однос на планираните средства за распределба на граѓански организации од општинскиот буџет, најголем процент од буџетот планирала општина Могила со 3,14%, а најмал општината Македонски Брод со 0,04%. Распределбата на средствата планирани за доделување на граѓанските организации во 6 општини се реализира според претходно развиени пишани критериуми, додека во останатите 4 општини не постојат критериуми за распределба на истите.

Во три од десетте општини, граѓанските организации на кои им се доделени финансиски средства од општинските буџети, немаат обврска да достават извештај за потрошените финансиски средства.

Со првиот ребаланс на буџетот во скоро сите општини, буџетската ставка, прва и драстично се намалува што укажува на тоа дека општините не ги перципираат приоритетно граѓанските организации и не ги унапредуваат партнерските односи. Податоците говорат и дека просекот на планираните и доделените финансиски средства во ставката „Трансфер до НВО“ е помал од 1% од вкупниот општински буџет. Ако на ова го додадеме и податокот дека од ставката се финансирани спортски организации, тогаш се донесува заклучокот дека локалните власти не гледаат во граѓанскиот сектор сериозен партнер во процесот на унапредување на условите за живот како и значајни актери за развојот на заедницата.

Намалувањето на ставката „Трансфер до НВО“ од општинските буџети во 2013 година, за разлика од 2012 година, го покажува игнорантскиот став на локалните власти кон граѓанскиот сектор, особено поради одржувањето на локалните избори во 2013 година каде што се променија членовите на Советите и

градоначалниците во општините. Одлуката за намалување на ставката од страна на локалните власти покажува дека предизвиците на граѓанските организации да се наметнат како значајни, долгорочни партнери на властите во развојот демократско општество и унапредувањето на соработката, стануваат сè поголеми.

Од ставката „Трансфер до НВО“, локалните власти доделуваат грантови со просечна висина од 10.000,00 до 50.000,00 мкд. Овој податок јасно покажува дека поддршката која општините ја нудат на организациите е краткорочна, без стратешка цел за конструктивна и долгорочна соработка.

Најголем дел од доделените грантови од општинските буџети се трансферирани до граѓански организации кои работат во областа на културата и уметноста, спорт, хоби и рекреација. Останатите трансфери се од областа на деца, млади, социјални и хуманитарни работи, рурален развој, образование и наука. Овој податок говори дека локалните власти во отсуство на развиени критериуми за распределба на финансиски средства до граѓанските организации можат, средствата да ги алоцираат за било какви цели и резултати.

Во некои општини е видливо дека се реализираат позитивни чекори кон продлабочување на соработката помеѓу локалните власти и граѓанскиот сектор со што се појавуваат и првите нукулци на процесот на трансфер на надлежности од локалната самоуправа до граѓанска организација.

Практиките на локалните власти за доделување на финансиска поддршка на граѓански организации од општинските буџети покажуваат дека отсуствува процес на распределба со воспоставени процедури и механизми за транспарентен процес на алокација на средствата; недостаток на развиени критериуми за распределба на средства и незадолжително известување од страна на граѓанските организации за добиената поддршка. Сето ова вака наведено директно влијае на транспарентноста на општината во реализирање на општинскиот буџет и волјата на локалните власти за реализирање на средствата наменети за граѓанскиот сектор.

Податоците кои се презентирани ја покажуваат насоката кон која треба да се одвива во иднина процесот на распределба на средства до граѓански организации од општинските буџети, а тоа е кон развивање на стратешко-плански пристап за унапредување на соработката помеѓу овие два сектора, како и воспоставување на двонасочна комуникација за заедничко унапредување на општеството.

Во текот на истражувањето 23 организации од Штип, Дебар, Кичево и Битола го искажаа своето мислење и искуство во однос на начинот на кој општините алоцираат средства од буџетите за поддршка на граѓанскиот сектор на локално ниво. Поврзано со износот планиран во општинските буџети за поддршка на граѓанскиот сектор, организациите реагираа на малата сума испланирана за поддршка на организациите која генерално никогаш целосно не се трансферира до здруженијата, туку се пренаменува со ребалансот на буџетот во други ставки. Оваа забелешка организациите ја поврзуваат со тоа дека локалните власти не ги перципираат организациите како значаен, влијателен фактор кој ќе придонесе за ефективно унапредување на заедницата.

За начинот на кој се распределуваат средствата, организациите укажуваат на нетранспарентност и неефикасна распределба. Отсуството на методологија за алокација на финансиска поддршка од општинските буџети до граѓанскиот сектор истовремено покажува и на правото на локалните власти да доделат или одбијат финансиска поддршка на организации без притоа да ја образложат причината за одлуката. Иако во општините постојат правилници со критериуми за распределба на средства, организациите сведочат дека средствата се доделуваат на нетранспарентен начин, оставени на волјата на локалните власти.

Организациите кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет реагираат на тоа дека не го добиле целиот планиран буџет без образложение зошто е намален буџетот. Процедурата за известување по добиената финансиска поддршка, организациите ја дефинираат како лесна бидејќи не постојат креирани обрасци за известување, организациите самостојно креираат формати за наративни и финансиски извештаи.

Организациите кои не добиле финансиска поддршка, а аплицирале за истата укажуваат дека локалните власти субјективно одлучуваат по барањата на организациите. Оние организации кои во своето членство имаат членови на политички партии блиски до власта или во владејачката партија, добиваат поголема и почеста финансиска поддршка од општинскиот буџет, додека останатите организации не добиваат средства. Во некои општини, граѓанските организации имаат потпишано Меморандум за соработка со локалната самоуправа, но сепак, локалните власти не ги вклучуваат претставниците на граѓанскиот сектор во процесите на креирање на јавни политики, стратешки документи и одлучување.

Организациите забележуваат дека локалните власти не се заинтересирани за искористувањето на знаењата, вештините, експертизата и искуството на организациите во одредена област, со што значајно би се зголемил квалитетот на процесот на креирање и имплементирање на реформи во општеството. Во насока на долгорочна и конструктивна соработка помеѓу локалните власти и граѓанскиот сектор, организациите го коментираат отсуството на волјата на локалните власти за почеток на трансфер на надлежности од страна на институциите кон здруженијата и фондациите.

Утврдената генерална хипотеза каде стои дека Единиците на локалната самоуправа преку финансиска поддршка придонесуваат за развојот на граѓанскиот сектор е потврдена како неточна. Од презентираниите податоци може да се утврди дека ставката „Трансфер до НВО“ од општинскиот буџет генерално не ја исполнува целта за унапредување на развојот на граѓанскиот сектор туку за краткорочна, делумна и не стратешка поддршка на локалните граѓански организации.

Тврдењето дека локалните самоуправи немаат усвоено методологија за доделување на средства, не постојат јасни правила, критериуми и механизми за доделување, трошење и известување на овие средства е утврдено како точно. Ова тврдење генерално влијае и на транспарентноста на финансиската практика на локалните власти во целина.

Препораки

Анализата за начинот на кој локалните самоуправи ги доделуваат финансиските средства наменети за поддршка на здруженијата и фондациите од општинските буџети во 10 општини во Р Македонија покажа дека потребно е да се развијат механизми за транспарентно и отчетно распределување на средствата. Граѓанските организации и локалните власти треба заеднички да работат во насока на унапредување на соработката која ќе доведе до долгорочни резултати за развој на демократско општество.

Препораки кои се неопходни за подобрување на буџетските и финансиските практики за распределба на средства од општинските буџети до граѓанските здруженија се следниве:

- Зголемување на износот на буџетската ставка наменета за здруженија и фондации од општинските буџети со што ќе се продлабочи локалната соработка помеѓу локалните власти и граѓанскиот сектор.
- Реализирање на средби помеѓу претставници од локалната самоуправа и граѓанските организации во процесите на планирање на општинскиот буџет, особено во делот наменет за поддршка на граѓанските организации.
- Развивање на програма со детални насоки и дефинирани приоритети за финансиска поддршка на граѓанските организации од страна на општинските буџети.
- Планираниот буџет од ставката Трансфер до НВО од општинскиот буџет да се раздели од буџетот планиран за спортски активности, односно да се алоцираат од друга буџетска ставка.
- Креирање и дефинирање на методологија за алоцирање на финансиските средства наменети за граѓанските организации од општинските буџети. Развивање и дефинирање на критериуми, приоритети, процедури на аплицирање и известување, правилник за евалуација и мониторинг.
- Развивање на акционен план во локалните самоуправи за објавување на јавен повик за доставување на проектни идеи, иницијативи, програми од граѓанските организации.
- Вклучување на претставници од граѓанскиот сектор во телата кои одлучуваат за распределба на финансиски средства од општинските буџети наменети за граѓанските организации.
- Креирање на акционен план за развивање на методологија за трансфер на надлежности до граѓанските организации од страна на локалните власти.

ПРИЛОГ 1: ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ КОИ ДОБИЛЕ ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА ОД ОПШТИНСКИТЕ БУЏЕТИ

Табела 9 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Штип

Table 9 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Stip

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity		МКД MKD
2012	Здружение на спортски работници – Штип	Вежбај здраво–чекори право/корективна гимнастика за деца	202.000,00
	НВО Капсула култура	RUN МК фестивал / музички фестивал	56.500,00
	Еколошко друштво „Виножито“	Секое зло за добро е /еколошка акција.	90.000,00
	ЗГ „Македонски Егеј“	Одбележување на значаен ден на Егејците	36.000,00
	Здружение Градски Хор	Тековни трошоци на здружението	30.000,00
	Здружение на Хрвати	Одбележување на значаен ден на Хрватите	30.000,00
	Здружение на Правата на Ромите	Интеграција на Ромите во општеството	38.665,00
	Здружение на Бранители „Бедем“	Еднократна парична помош за членовите на здружението	199.630,00
	Здружение на Роми „Черенџа“	Одбележување на 8ми април – Денот на Ромите	60.000,00
	Здружение Друштво на локални уметници	Изложба	50.000,00
	Здружение Порака		6.000,00
	Здружение КУД Ристо Донев		6.000,00
	Здружение КУД Тоска	Претставување на здружението надвор од државата / патни трошоци	30.000,00
	Здружение на Слепи лица	Тековни трошоци	10.000,00
	2013	Заедница на инвалидски организации	Тековни трошоци
Сојуз на Борците		Тековни трошоци	30.000,00
Друштво на ликовни уметници		Ликовна изложба – 8 септември	20.000,00

Табела 10 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Чешиново-Облешево
 Table 10 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Cheshinovo-Obleshevo

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD	
2012	Здружение „Центар за едукација“	Едукација на деца од предучилишна и училишна возраст	358.000,00
	ФК „Чешиново“	Учество на ФК „Чешиново“ во Трета Македонска лига - Исток	305.000,00
	ФК „Соколарци“	Учество на ФК „Соколарци“ во Општинска лига	20.000,00
	ФК „Облешево 09“	Учество на ФК „Облешево 09“ во Втора Македонска фудбалска лига	10.000,00
2013	Здружение „Центар за едукација“	Едукација на деца од предучилишна и училишна возраст	802.000,00
	ФК „Чешиново“	Учество на ФК „Чешиново“ во Трета Македонска лига - Исток	185.000,00
	ФК „Соколарци“	Награда за освоено второ место на Илинденски спортски игри „Чешиново 2013“	30.000,00

Табела 11 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Кичево
 Table 11 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Kichevo

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD	
2012	Фондација за развој на информатичка технологија“	Договорни услуги	119.997,00
	Здружение на родители „Надеж“	Организирање на екскурзија за деца со пречки во развој	10.000,00
	ЗГ „Фортеса-Ш 2007“ Кичево	Организирање трибина културно духовно наследство	30.000,00
	Сојуз на борци	Одбележување на празници	30.000,00
	ОРМ „Бела Кула“ Кичево	Одбележување на 8-ми април Денот на Ромите	20.000,00
	КД „АВ-АВ“ Кичево	Изложба на кучиња	15.000,00
	Здружение „Виножито“ Кичево	Организација на прв национален за мед Кичево 2013	25.000,00
	Извиднички одред „Мирко Милески“ Кичево	Реновирање на објект кој го користи здружението	11.000,00
	Здружение „Преродба“ Кичево	Организирање трибина –образование, вработување на ромите	5.000,00
	Меморијален центар Никола Кљусев, Скопје		20.000,00

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity		МКД MKD
	Фондација за развој на информатичка технологија Кичево	Проект меѓуопштинска соработка	83.850,00
	ЦРЗ Кичево	Креативни мултикултурни работилници	45.000,00
	КУД „Бисер“, Кичево	Учество на интернационален фестивал во Анкара- ЦИОФ	20.000,00
	КУД „Јусуф Албани“, с.Осломеј	Прослава на денот на албанското знаме	20.000,00
	Ансамбл „Танец“	Концерт	30.000,00
2013	Фондација за развој на информатичка технологија Кичево	Договорни услуги	53.332,00
	ОРМ „Бела Кула“ Кичево	Одбележување на 8-ми април Денот на Роми	15.000,00
	Здружение на слепи лица Кичево	Оперативни трошоци на здружението	20.000,00
	Здружение за земјоделие „Виножито“	Организација на втор национален за мед Кичево 2013	30.000,00
	КУД „Јусуф Албани“, с. Стрелци,Осломеј	Организирање на културен Празничен концерт во рамките на Кичевско културно лето 2013	137.000,00
	Сојуз на писатели Албанци на Македонија-Скопје	МТКМ „Денови на хумор и сатира“ „Џа Делара“ 2013 Кичево	123.000,00
	ЗГ „Фортеса-Ш 2007“ Кичево	Трошоци за организирање на активности за Кичевско културно лето 2013	140.000,00
	Фондација за развој на информатичка технологија Кичево	Учество во проект за електроенергетска ефикасност	30.000,00
	Сојуз на борци од НОБ	Одбележување на празници	30.000,00
	Здружение на Власи „Ј. М. - Јанчица“ Кичево	Основни потреби на здружението	10.000,00
	Здружението за заштита на авторски музички права-ЗАМП, Скопје	Концерт на Македонска филхармонија и Топол културен бран за настап на Танец	6.400,00
	КУД „Младост “ Кичево	Концерт-Меѓународен детски фестивал Кичево 2013	100.000,00
	КУД „Кочо Рацин“ Кичево	Организирање концерт	18.880,00
	Здружение „Инспаер“ Кичево	За организирање на турнир во кошарка	12.200,00
Здружение на слепи лица Кичево	Одбележување на денот на слепи лица „Белиот Стап“	34.340,00	

Табела 12 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Македонски Брод
 Table 12 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Makedonski Brod

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD	
2012	Здружение на жени „Луна“	Проект за помош на стари лица-дел активности	20.000,00
	Трамвај Турс –превозник за Здружение на жени „Луна“	Превоз на учеснички за манифестација Вешта жена	12.000,00
	Трамвај Турс –првозник за Здружение на жени „Луна“	Учество на манифестација во Пробиштип	12.000,00
	КУД „7 Септември“ М. Брод	Храна и освежување за манифестација Велигденски кули	14.340,00
	Здружение општински сојуз за училишен спорт	Организирање на турнир во мал фудбал	60.000,00
2013	Трамвај Турс –превозник за Здружение на жени „Луна“ М.Брод	Превоз на учеснички за манифестација Вешта жена	12.000,00
	Здружение Општински сојуз за училишен спорт	Организирање на турнир во мал фудбал	60.000,00

Табела 13 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Дебар
 Table 13 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Debar

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
2012	ФК Кораб	Нема податоци
	КК Уранику	Нема податоци
	Здружение на борци	Нема податоци
	Здружение на инвалиди	Нема податоци
	КК Пробаскет	Нема податоци
2013	Здружение на роми	Нема податоци
	Здружение Арена	Нема податоци
	КУД Хаки Стермили	Нема податоци
	Албански театар во Македонија	Нема податоци

Табела 14 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Струга
 Table 14 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Struga

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
2012	Порака Нова	1.125.000,00
	Општински противпожарен сојуз	6.500,00
	Здруженије на глуви и наглуви	10.000,00
	Сојуз на борците	20.000,00
	Здружение на слепи лица	20.000,00
	ЗГ Похум	60.000,00
	Сојуз на Борци	30.000,00
	ЗГ ИСХАН Струга	10.000,00
	Нова земја 12	30.000,00
	Турнир 28 Ноември Велешта	100.000,00
	ЗЕМ Езерка Струга	10.000,00
	Здружение на глуви и наглуви-Струга	15.000,00
	ИКРЕ- Лабуништа	100.000,00
	Инвалиди на трудот	30.000,00
	Каприкорн-Струга	5.000,00
	КУД Драјслајчанка-ц. Драјслајца	20.000,00
	Црковен одбор-Враништа	20.000,00
	КУД Шпреса-Велешта	50.000,00
	КУМ Илинден-с. Ташмаруништа	50.000,00
	ЗЗУК-ММ Македнски Духовни конаци	15.000,00
	Билјана Ложани	40.000,00
	КУД Валет е лиќенит-Радолишта	42.000,00
	Гоце Денови- Подгорци	20.000,00
	КУД Јехона-Корошишта	42.000,00
Долно Дримковски Илинденски	10.000,00	
КУД Шпреса Велешта	30.000,00	
2013	Порака нова	1.125.000,00
	Еко-Амбиент-Велешта	30.000,00
	Општински противпожарен сојуз-Струга	16.600,00
	Исхан	19.800,00

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	Шпреса Велешта	50.000,00
	МО ВИЗИЈА	60.000,00
	Мобилност	30.000,00
	Виа Кандавиа	70.000,00
	ЗГ Похум	60.000,00
	ЗГ Мајка Тереза	60.000,00
	ЗГ Валц	60.000,00
	ЗГ Демократски клуб	4.000,00
	Сојуз на борци Струга	10.000,00
	Естрада-Битола	30.000,00
	ИКРЕ	60.000,00
	Евент 2012	30.000,00
	ЕКО Фрескиа Долна Белица	30.000,00
	Мулти –тим	30.000,00
	Артал-Тетово	12.000,00
	З. Вие Ментие	18.000,00

Табела 15 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Могила
Table 15 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Mogila

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity		МКД MKD
2012	Пегаз	Противпожарна заштита	288.000,00
	Здружение за спорт и култура	Турнир фудбал	28.000,00
	Фудбалски клубови	Фудбалски натпревари	304.000,00
	КУД Димче Могилчето	Културно уметнички активности	15.000,00
2013	Пегаз	Противпожарна заштита	276.000,00
	Здружение за спорт и култура	Турнир фудбал	30.000,00
	Фудбалски клубови	Фудбалски натпревари	229.000,00
	Здружение Еден на еден	Фудбалски натпревари	4.000,00
	Здружение ОХО	Еколошко катче	6.150,00

Табела 16 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Новаци
 Table 16 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Novaci

Година Year	Назив на здружение Association	Назив на проект/активност Project/Activity	МКД MKD
2012	Здружение на навивачи, Навивачки клуб „Чкембари“ - Битола	Поддршка за патување на Европско првенство во ракомет во Р. Србија – Ниш	6.000,00
	Македонско научно друштво - Битола	Поддршка за промоција на книгата „Дедо Кољо Добровенски“ од авторот проф. Ѓорѓи Лазаревски	4.000,00
	КУД „Новаци“	Автобуски превоз за учество на фестивал во с. Оровица – Радовиш	15.000,00
	КУД „Димче Могилчето“ Могила	За патување на Меѓународен фестивал на народни песни и ора во Турција	4.000,00
	Планинарско друштво „Медикус“ Битола	Поддршка за одржување на еднодневен планинарски марш Мариово 2012	8.000,00
	Здружение за промоција и развој на одбојката „Пелистер Волеј“ Битола Нема податоци		5.000,00
	ЗГ Together Macedonia	50 билети за хуманитарен концерт.	5.000,00
	Младинска организација с. Добрушево	Поддршка за организирање на 33-от фестивал на Македонски народни песни на пеачи аматери „Добрушево 2012“	3.000,00
	Клуб за атлетска гимнастика „Универзал“ Битола		4.000,00
	Карате клуб „Самурај“ Битола	Поддршка за натпреварување низ Европа	4.000,00
	Еколошко друштво „Кајмакчлан“ с. Старавина	Проект: Јавна кампања за промовирање на органско производство во Мариово	6.000,00
	Здружение на слепи лица – Битола	За организирање спортски активности	5.000,00
	Здружение за ревитализација на село Груништа – Битола	За градежно уредување на двор-трем на манастирот Св. Петка	10.300,00
	Здружение на граѓани за заштита на природното и културното наследство на Мариово „НЕТОП“ Битола	Изработка на витрина во етно музејот во с. Градешница	7.000,00
Здружение за запознавање и патување „Џип турнеја – Мариово – Битола“	Трета Џип турнеја Мариово – Битола	80.000,00	

Година Year	Назив на здружение Association	Назив на проект/активност Project/Activity	МКД MKD
	КУД Новаци	За авотбуски превоз за учество на фестивал во Р. Хрватска - Загреб	25.000,00
	Здружение за заудио-визуелна уметност „БТ Фест“ Битола	Поддршка за меѓународен детски музички фестивал „Трала ла ла 2012“	20.000,00
	Здружение на граѓани „Поречки средби“ Скопје	Поддршка за реализација на манифестацијата „Поречки културен панаѓур – Поречки средби 2012“	3.000,00
	Здружение за спорт – Боксерски клуб „Бранител“ Битола	Поддршка за учество на турнири во Р.М и странство	3.000,00
	Здружение Пелагониски културни-научни средби Новаци	Поддршка за печатење на Зборник бр.7	10.000,00
	Македонско-Турско здружение „Мустафа Кемал Ататурк“ Битола	Проект „Меѓуетничка Толеранција, почитување на правата на другиот, културата и традицијата Мост на доближување на македонскиот и турскиот народ во Р.Македонија	5.000,00
	ЗГ „Нова Битола“	Поддршка за реализација на фестивал „Поетски синтези“ и печатење на зборник	4.000,00
	Сојуз на Здруженијата на Техничка култура на Македонија – Народна техника Скопје	Поддршка за учество на 59-то Светско првенство на земјоделци-трактористи во Хрватска	5.000,00
	Општински сојуз на здруженија за техничка култура „Нардона техника“ Битола	Поддршка за организирање на 53-от тракторски натпревар од регионот Битола, Новаци, Могила, Ресен, Крушево и Демир Хисар	30.000,00
	Здружение на граѓани за поттикнување на одржлив развој во село Зовиќ „Бувче“ Битола	За набавка на 350м на подземен алуминиумски кабел (4x16) за потребите на црквата Св. Атанасиј во с. Зовиќ	21.000,00
	Здружение за спортски риболов БАРБУС ФИШ Битола	Поддршка за организирање на вториот меѓународен куп натпревар во спортски риболов, кој се одржува во Црна Река	5.000,00
	Ракометен клуб ХЈС Битола		5.000,00
	Здружение за промоција и развој на одбојката „Пелистер Волеј“ Битола		5.000,00
	Здружение на музичари и изведувачи „Естрада“ Битола	Набавка на 30 карти за концерт	3.000,00

Година Year	Назив на здружение Association	Назив на проект/активност Project/Activity	МКД MKD
2013	Здружение Фудбалски клуб ЛГ Спорт Битола		4.000,00
	Здружение Пелагониски културно-научни средби при општина Новаци с. Новаци	Поддршка за печатење на Зборник бр.7 и за други трошоци	12.000,00
	Здружение за култура и уметност АРТ ЛАЈФ Битола		4.000,00
	КУД „Новаци“ с. Новаци	Автобуски превоз за учество на фестивал во Р. Хрватска – Загреб	120.000,00
	Дел Тасо Груп	Поддршка за организирање настан BITOLA SKY	10.000,00
	Здружение на пензионери на с. Новаци	Автобуски превоз за посета на историски места	26.800,00
	Македоснка Православна Црква – Македонска Православна Богословија „Св. Климент Охридски“ Скопје	Екскурзија на учениците од 5ти калс на свети места во Италија	4.000,00
	Планинарско друштво „Медикус“ Битола	Одржување еднодневен марш Мариово 2013	3.000,00
	Здружение за запознавање и патување „Џип турнеја Мариово – Битола“	Реализирање на Џип турнеја Мариово- Битола – четврта по ред	80.000,00
	Здружение Мото клуб Конзули – Битола	Организирање на трета меѓународна мото – тура Битола 2013	3.000,00
	Еколошко друштво „Пелагонија“ Новаци	За книговодствени услуги 2012/2013 и материјални трошци за 2013	15.000,00
	КУД Новаци	За комплетирање на машка носија и набавка на уште 7 нови носии, за комплетирање на женска носија (набавка на 2 нови носии)	43.000,00
	Здружение Студентски Парламент – Технички факултет Битола	За организирање подготвителни активности за учество на меѓународни манифестации и активности во рамките на Бит Фест	5.000,00
	Здружение Театар „Солзи и смеа“ Битола	Реализација на игран ТВ филм „Стапица“	7.000,00
	Културно иновативен клуб Новаци	Влезници за претставата „Погледни се во огледало“	5.000,00
Здружение на граѓани за поттикнување на одржлив развој во с. Зовиќ „Бувче“ Битола	За сместување и пречек на гости, изградба на санитарни јазли, сместување на новинарски екипи и др. за свадбата во с. Зовиќ	4.000,00	

Година Year	Назив на здружение Association	Назив на проект/активност Project/Activity	МКД MKD
	ЗГ „Нова“ Битола	За реализација на фестивал „Поетски Синтези“ и за печатење Зборник	3.000,00
	ЗГ „Езеро без граници“ с. Отешево, Ресен	Реализација на Интернационалниот театарски фестивал „Акерот на Европа“ (по единаесети пат)	3.000,00
	Центар за едукација и негување на традицијата и фолклорот „ЕТНО ИЛИНДЕН Битола	За организирање на традиционалната манифестација „Македонска етно венчавка“	5.000,00
	Здружение на граѓани за заштита на природното и културното наследство на Мариово „НЕТОП“ Битола	Организирање на Музичка манифестација на македонски изворни песни и ора	15.000,00
	Здружение на македонците од егејскиот дел на македонија – Битола	Организирање на 33-та Семакедонска традиционална погранична средба	3.000,00
	Здружение Пелагониски културно-научни средби Новаци	Печатење на Зборник бр.8 и за други трошоци	15.000,00
	Сојуз на здруженија за техничка култура на Македонија – Народна техника	За учество на Македонската репрезентација на земјоделци-трактористи на 60-то светско првенство во Канада	3.000,00
	ЗГ „Бигорски манастир – Патот на црешовото топче“ Гостивар	Реализирање на манифестација	3.000,00
	Ансамбал за фолклор „Гоце Делчев“ Битола	Патување во Австралија на покана на Македонското младинско друштво „Никола Карев“ Мелбурн	4.000,00
	Културно иновативен клуб Новаци	Реализација на манифестацијата „Топол културен бран 2013“ и останати трошоци за понатамошна одржливост на работата на клубот	79.200,00
	Здружение на пензионери с.Новаци	Автобуски превоз за посета на Пелинце	21.000,00
	ЗГ „Шанел“ Топ моделс с.Новаци	Одржување финале на топ модел за Македонија	5.000,00
	КУД „Новаци“	Автобуски превоз за Банско во Р. Бугарија	60.000,00
	Здружение на слепи лица Битола	Учество на шаховски турнир	4.000,00
	ЗГ „Трновчица Будимирци“	Изградба на проект за заштита на самата градба на црквата Св.Никола, с.Будимирци и конзервација на иконите и фреските	110.000,00

Година Year	Назив на здружение Association	Назив на проект/активност Project/Activity	МКД MKD
	Културно иновативен клуб Новаци	Реализација на проект „Фитнес и едукација за подобра здравствена програма“	36.000,00
	ЗГ „Центар за мултиетничка соработка и разбирање – Заедно во Европа“ – Струга	Реализирање на манифестација „Различни а Еднакви 2013“	7.000,00
	Здружение на пензионери с.Новаци	Автобуски превоз до Лутраки, Р. Грција	18.000,00
	Културно иновативен клуб Новаци	Реализација на детска аматерска претстава „Новогодишна шумска случка“	7.000,00

Табела 17 Граѓански организации кои добиле финансиски средства од општинскиот буџет на општина Битола
Table 17 Civil society organizations that have received financial support from the municipal budget of Bitola

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	Регионална занаетчиска комора	20.000,00
	Српско-македонско друштво	20.000,00
	Црвен крст	50.000,00
	АТ Диспанзерот во „Домот за народно здравје“	50.000,00
	Народна техника	50.000,00
	Организација на жени	12.000,00
	Битолско кинелешко друштво	20.000,00
	ЗГ „Веритас“	50.000,00
2012	Здружение за заштита на ликот и делото на Дамјан Груев	15.000,00
	Млади пожарникари „Сфера“	5.000,00
	Доброволно противпожарно друштво „Пегаз“	20.000,00
	„ЕКОВАСТ“ Европски совет за села и мали градови	10.000,00
	Здружение за одржлив развој ЗОР Алкомена	10.000,00
	Здружение на одгледувачи на овци, кози со преработка на месо и млеко „Баба Планина“	20.000,00
	Центар за едукација, заштита на животната средина и природата „Биосфера“	50.000,00
	Центар за човекови права „Амос“	10.000,00
	ЗГ „Лига за борба против ракот“	10.000,00

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	ЗГ на архивски работници „Архивист 2“	5.000,00
	ЗГ „Рурал визија“	5.000,00
	ЗГ „КЈУ“	5.000,00
	ЗГ „Виа Вита“	5.000,00
	ЗГ „Елемнти“	5.000,00
	КУД „Стив Наумов“	50.000,00
	ЗГ „Билбил“	10.000,00
	ЗГ „Ревита“	10.000,00
	Здружение на родители на деца заболени од церебрална парализа	20.000,00
	ЗГ „Мустафа Кемал Ататурк“	20.000,00
	ЗГ „Глобал“	15.000,00
	Здружение за цистична фиброза	20.000,00
	ЗГ „Етно Илинден“	10.000,00
	ЗГ „Семпер“	50.000,00
	Центар за европски развој и интеграција	30.000,00
	Магазин за хумор и забава „Без навреда“	50.000,00
	ЗГ „Фолклорно богатство“	10.000,00
	Здружение на копаничари	10.000,00
	Младински културен центар	20.000,00
	Младинска асоцијација „ИМКА“	5.000,00
	ЗГ „Благој Петров Карагуле„	20.000,00
	КУД „Стихијно војување Продукција“	10.000,00
	Регионален пчеларски сојуз „Виа Егнација“	10.000,00
	ЗГ на глуви и наглуви лица од Битола и Демир Хисар	20.000,00
	ЗГ „Џип турнеја Мариово“	10.000,00
	ЗГ „Молика - дом“	20.000,00
	Здружение за развој с. Гопеш	20.000,00
	ЗГ „Браќа Манаки“	20.000,00
	ЗГ „Метрополис икс“	5.000,00

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	ЗГ „Битолско конолошко друштво“	20.000,00
	ЗГ „Сариса МФ“	20.000,00
	ЗГ „Детски театар“	20.000,00
	ЗГ „Студио Милтон Манаки“	5.000,00
	ЗГ „Стево Патакот“	5.000,00
	ЗГ „Сонце“	10.000,00
	ЗГ „Заедница на инвалидски организации“	20.000,00
	Здружение на слепи лица	20.000,00
	ЗГ „Престиж“	50.000,00
	ЗГ „Геосфера“	10.000,00
	ЗГ „Утешител“	5.000,00
	ЗГ „Интимен театар“	10.000,00
	ЗГ „Слоу фуд“	10.000,00
	ЗГ „Регионален центар за интеграции“	10.000,00
	НВО „Граѓанска асоцијација“	10.000,00
	ЗГ „Грин лист“	50.000,00
	ЗГ “Together Macedonia”	10.000,00
	ЗГ „Клеа“	50.000,00
	ЗГ „Политички прогонувачи, затворени, осудувани за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност“	10.000,00
	ЗГ „Коктел медија групација,„	5.000,00
	ЗГ „Здружение на просветни работници,„	10.000,00
	ЗГ „Клуб на лекувани алкохоличари“	10.000,00
	ЗГ „Рорати клуб Широк Сокак“	15.000,00
	ЗГ „Организација на жени на општина Битола“	50.000,00
	ЗГ „Мобилност“	50.000,00
	ЗГ „Младинска Комора“	20.000,00
	ЗГ „Младински европски форум“	20.000,00
	ЗГ „За европска иницијатива“	15.000,00
	ЗГ „Медицински истражувачки развоен центар“	15.000,00
	ЗГ „Младински инфор.-образовен центар,„	20.000,00

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD	
	ЗГ „Свончиња“	10.000,00	
	ЗГ „БТ Фест“	40.000,00	
	ЗГ „Унија на студенти на технички факултети“	15.000,00	
	ЗГ „АЕГГЕ“	10.000,00	
	ЗГ КУД „Асоцијација615“	10.000,00	
	ЗГ „Промедија“	40.000,00	
	КУД „Искра“	40.000,00	
	КУД „Илинден“	10.000,00	
	ЗГ „Хуманитарна и културна асоцијација на Ромите	20.000,00	
	ЗГ „Ромска ѕвезда“	15.000,00	
	ЗГ „Семак“	20.000,00	
	ХЗМСТА „12 Мај“	Реализирање на програмски активности	15.000,00
	ЗГ „Мали херои“	20.000,00	
	ЗГ „Здружение за креирање вредности и стратегии“	20.000,00	
	ЗГ „Македонско научно друштво“	50.000,00	
	ЗГ „Форум на млади“	20.000,00	
	ЗГ „Together Macedonia“	Поддршка за локални и интернационални активности	10.000,00
	КУД „Гоце Делчев“	Поддршка за организирање на манифестација	5.000,00
	ЗГ „Дострел Ас“	15.000,00	
	„Јени маале“	КА на Турците	30.000,00
	ЗГ „Младински иницијативи за дијалог и соработка“	15.000,00	
	Апнеа клуб „Таласа“	10.000,00	
	Центар за етнологија и фолклор „Александар Турунџиев“	10.000,00	
	ЗГ ДПД „Пегаз“	110.000,00	
	ЗГ Билијард клуб „Пикадили“	5.000,00	
	ЗГ за почитување на прописите	5.000,00	
	КУД „Гоце Делчев“	10.000,00	
	ЗГ „Граѓански патеки“	10.000,00	
	ЗГ „СТЕП“	50.000,00	
	ЗГ „Рајчица“	30.000,00	
	ЗГ „Триглав“	20.000,00	

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD	
	ЗГ „Здружение на слепи лица“	20.000,00	
	Фото клуб „Стив Наумов“	30.000,00	
	ЗГ „Лајонс клуб“	5.000,00	
	ЗГ „Ревита“	Помош за 5 деца со посебни потреби	25.000,00
	Ансамбал за фолклор „Стив Наумов“ с. Логоварди		5.000,00
	НГО „ЦИОСК“		5.000,00
	ЗГ „Марко Поло Експлорер“		5.000,00
	ХО „Вионко Паулски“		10.000,00
	ЗГ „Регионална занатечиска комора“		20.000,00
	Изворен оркестар „Рудина“		20.000,00
	Центар за фолклор „Александар Турунчиев“		10.000,00
	ЗГ „Естрада“	Поддршка за организирање на фестивал на „Глас на албанската музика“	7.000,00
	ЗГ „Естрада“		50.000,00
	Поддршка за изложба на стрипови по повод „4-ти Ноември“		10.000,00
	Поддршка за учество на мешовит хор во програмата за „4-ти Ноември“		50.000,00
	ЗГ „Заедница на Срби“		30.000,00
	ЗГ „Естрада“	Поддршка за одржување на концерт	50.000,00
	ХЗМСТА „12-Мај“	Поддршка за набавка на апарат за кардиотокографија	50.000,00
	ЗГ „Арт Спектар“		20.000,00
	ЗГ „Битола бренд“		30.000,00
ЗГ „Аманет“		30.000,00	
ЗГ „А.А. Ростковски“		40.000,00	
ЗГ „Семпер“	Поддршка за жените жртви на семејно насилство	50.000,00	
2013	Сојуз на борците од исламска религија		Нема податоци
	Здружение на граѓани за социо-културен развој „Веритас“		Нема податоци
	КУД „Стив Наумов“		Нема податоци
	Битолско кинелешко друштво		Нема податоци
	Здружение на просветни работници од основно и средно образование		Нема податоци
	Комуна на армните Власи „Браќа Манаки“		Нема податоци

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	Здружение на македонците по потекло од Албанија „Сонце“ - Скопје	Нема податоци
	Здружение за заштита на правата на жените „Ернестин“	Нема податоци
	Здружение за зимски спортови „СКИ СНОУБОРД НО ЛИМИТС“	Нема податоци
	Центар за православна христијанска веронаука „Св. Јован Богослов“	Нема податоци
	КУД „Гоце Делчев“	Нема податоци
	Иницијативен одбор на Ман. „Св. 40 Маченици“	Нема податоци
	Здружение за хуманитарни активности „Утешител“	Нема податоци
	Регионално здружение за македонско-руско пријателство „А.А. Ростковски“	Нема податоци
	Црковниот одбор при Храмот „Св. Воскресение Христово“ с. Драгарино	Нема податоци
	„ГЕОСФЕРА“ Регионално географско друштво	Нема податоци
	Здружение на Ротари клуб	Нема податоци
	ЗГ Медицински истражувачки развоен центар	Нема податоци
	ЗГ Граѓанска акција за интеграција	Нема податоци
	ЗГ за спортска соработка с. Ѓавато „МОСТ“	Нема податоци
	Здружение Младински информативно-образовен центар „МИОЦ“	Нема податоци
	Здружение за промовирање на млади уметници „САРАСА“	Нема податоци
	Здружение на уметници ракотворци „Македонски ракотворби“	Нема податоци
	Доброволно противпожарно друштво „ПЕГАЗ“	Нема податоци
	Здружение за одржлив социоекономски развој „ГЛОБАЛ“	Нема податоци
	Здружение за промоција и интеграција на нови идеи од областа на аграрот, сточарството, благосостојбата на животните, економијата и образованието во руралните подрачја „Рурал Визија“	Нема податоци
	Здружение „Форум на млади“	Нема податоци
	Здружение Млади пожарникари „Волонтери Сфера“	Нема податоци
	ЗГ „Ековасат“	Нема податоци
	Организација на македонците потомци од егејскиот дел на Македонија – ОМПЕМ	Нема податоци
	Центар за едукација, заштита на животната средина и природата „Биосфера“	Нема податоци
	Регионален сојуз на пчеларски здруженија „Виа Игнација“	Нема податоци
	Регионален Центар за интеграции РЦИ	Нема податоци
	Граѓанска Асоцијација „НВО“	Нема податоци
	Здружение „Младинска комора“	Нема податоци
	Клуб на лекувани алкохоличари	Нема податоци
	Здружение за културна евалуација „Нова Рекордс“	Нема податоци

Година Year	Име на здружение/проект/активност Association/Project/Activity	МКД MKD
	аедница на инвалидски пензионери	Нема податоци
	Центар за човекови права	Нема податоци
	Младински Културен Центар - МКЦ	Нема податоци
	Фото Кино клуб	Нема податоци
	Центар за европски развој и интеграција	Нема податоци
	Здружение на Роми „Ромска ѕвезда“	Нема податоци
	Српско Македонско друштво	Нема податоци
	Здружение на граѓани од областа на културата „Промедиа“	Нема податоци
	МПЦ „Буковска епархија“	Нема податоци
	Здружение на слепи лица	Нема податоци
	Здружение на припадниците на безбедносните сили на РМ „Бедем“	Нема податоци
	Хуманитарна организација „Винко Паулски“	Нема податоци
	Здружение на инвалидски пензионери и инвалиди на трудот „БИП“	Нема податоци
	Клуб на лекувани алкохоличари при Психијатриското одделение при Клиничка Болница – Битола	Нема податоци
	Здружение за креирање на вредности и стратегии	Нема податоци
	Лига за борба против ракот	Нема податоци
	Кино клуб „Студио Милтон Манак“	Нема податоци
	ХЗ Центар за истражување на оштетувањата на слухот и комуникацијата	Нема податоци
	ЗГ „Арт Спектар“	Нема податоци
	Лајонс клуб	Нема податоци
	Здружение „Кунг Фу Клуб“	Нема податоци
	Здружение „Различни, а еднакви“	Нема податоци
	Здружение на лицата со телесен инвалидитет „Мобилност“	Нема податоци
	Здружение за органско производство „Мелагро“	Нема податоци
	Општинско здружение на фудбалски тренери	Нема податоци
	Ансамбал за фолклор „Гоце Делчев“	Нема податоци
	Здружение на граѓани од областа на музичката култура „Естрада“	Нема податоци
	Здружение на граѓански активизам „Форум 16“	Нема податоци
	ЗГ “Social Up Society”	Нема податоци
	ЗГ “Together Macedonia”	Нема податоци

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Bernhard, Michael. 1993. Civil Society and Democratic Transition in East Central Europe. In, *Political Science Quarterly*, Vol. 108, No. 2.
- Beauclerk, J. and Heap, S. 2003. Civil Society – State relationships: Models and Actualities, - Changing Expectations, The Concept and Practice of Civil Society in International Development, Oxford: INTRAC.
- CIVIC ENGAGEMENT – LONG ROAD TO GO. 2011. CIVICUS Civil Society Index Report for the Republic of Macedonia. Skopje: Macedonian Center for International Cooperation.
- Defending Civil Society, A Report of the World Movement for Democracy. 2008. International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) and World Movement for Democracy Secretariat at the National Endowment for Democracy (NED).
- Edwards, Michael. 2009. Civil Society. Cambridge: Polity Press.
- Зајаззи, Келменд и Нурединоска, Емина. 2007. Добро управување во граѓанските организации, Македонски Центар за меѓународна соработка – Скопје.
- Закон за Здруженија и Фондации, Службен весник на РМ, бр. 52 од 16. 04. 2010 година. Превземено од pravo.org.mk.
- Иванов, Ѓорге. 1994. Цивилно општество, Новите противречности на старата расправа. Скопје: Правен факултет.
- Клековски, Сашо; Кржаловски, Александар; Јаковлеска, Гонце. 2008. Општествена одговорност на граѓаните. Македонски Центар за меѓународна соработка – Скопје.
- Keane, John. 2009. Civil Society, Definitions and Approaches, W1T 3UW, London: The University of Westminster.
- Каранфилова-Пановска, Фани; Миловски, Кире. 2013. КАДЕ се парите од ИПА : 2007-2013. Фондација отворено општество – Македонија.

- Ничева Тиквешанска, В; Ристеска, Е; Шуип, М; Додовски, Д. 2014. Анализа на практиките за распределба на средства за здруженија од општинските буџети во регионите Штип, Кичево, Дебар, Битола. Фондација за развој на локалната заедница – Штип.
- Лонгурова Гирова, Невенка; Ничева, Виолета; Шарковски, Борис. 2011. Заклучоци и препораки од дебати за Законот за здруженија и фондации. Фондација за развој на локалната заедница – Штип.
- Моро, Џовани. 2004. Вовед во активното граѓанско учество: Македонија, Прирачник. OPEN – Партнери за развој.
- Мрак, Мојмир; Узунов, Ванчо. 2005. Фондовите на ЕУ за развој и Република Македонија. Генерален Секретаријат на Владата на Република Македонија, Сектор за Европска интеграција.
- Марковиќ, Ненад. 2010. Влијанието на организациите на цивилното општество врз македонската демократска транзиција и консолидација. Докторска дисертација. Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“.
- Нурединоска, Е., Кржаловски, А., Стојанова Д. (2013) Довербата во граѓанското општество [интернет]. Скопје, МЦМС и ТАКСО- Македонска канцеларија. Адреса: <<http://www.mcms.org.mk/mk/za-nasata-rab-ota/istrayuvana-i-publikacii/1436-doverbata-vo-gragjanskoto-opstestvo-013.html>> [Посетена на: 08.10.2014].
- Нурединоска, Емина; Хаџи-Мицева, Катерина. 2010. Финансирање на граѓанските организации од страна на државата. Македонски Центар за меѓународна соработка – Скопје.
- Поим, Улога и Значење на Невладините организации во современите општества. 2010. Матријали по предметот Цивилно општество на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.
- Sterland, Bill; Rizova, Galina. 2010. The Civil Society Environment in the Western Balkans and Turkey, Needs assessment report issued by Technical Assistance to Civil Society Organizations in the IAP Countries.

Трајковски, Ило. 1997. Граѓанско содружништво. Скопје: ГОЦМАР.

The role of civil society in the EU integration and democratization: Process in the Balkans, Balkan Civil Society Development Network, 2005.

Устав на Република Македонија. Превземено од pravo.org.mk.

Handbook for Civil Society. 2008. New York and Geneva: UN Human rights, Office of the High Commissioner for Human Rights.

Шарковски, Борис. 2011. Водич низ законот за здруженија и фондации, Фондација за развој на локалната заедница – Штип.